

UIT VERLIES WINST

door
A. J. HOOGENBIRK ☞

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

UIT VERLIES WINST

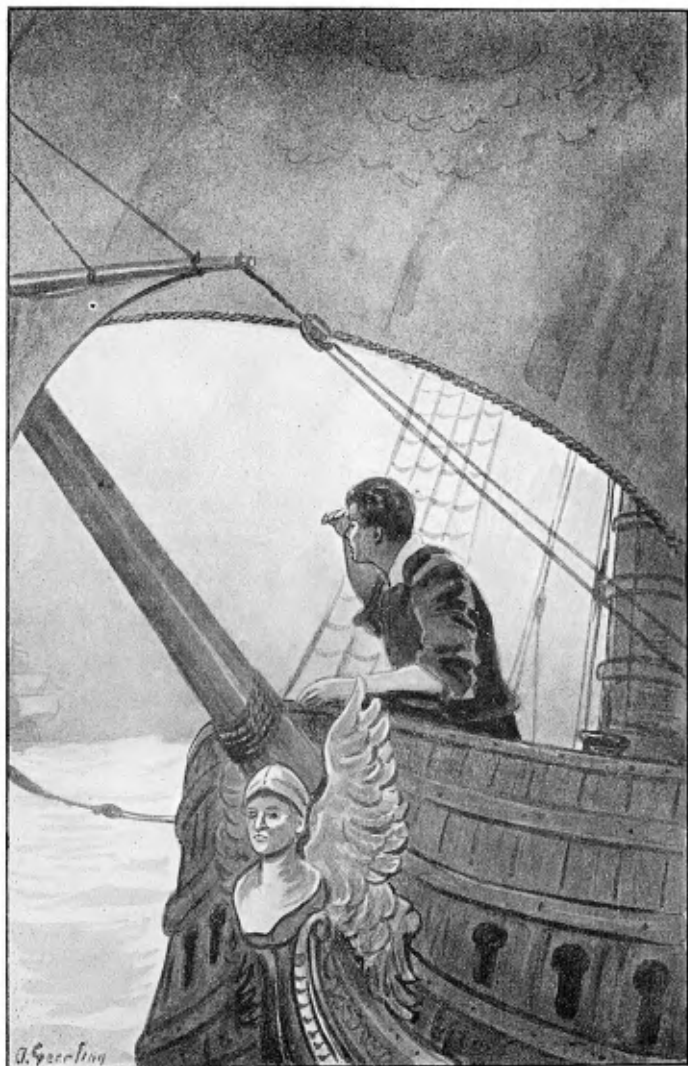
EEN VERHAAL

DOOR

A. J. HOOGENBIRK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

I.

»VAREN, MAAR MET GROOT GEVAAR«.

H. C. POOT.

't Was zomer in het jaar 1782.

Op de wijde wateren van den Atlantischen oceaan, niet ver van de Spaansche kust, dobberde een Nederlandsch koopvaardijschip, een flinke driemaster. Het vaartuig was zwaar geladen met allerlei van het vele, dat onze Oost oplevert: koffie, suiker, tabak, specerijen, metaal enz. enz. Dit al was bestemd voor Amsterdam, van waar het zijn weg wel zou vinden, en waar de rijke kooplieden woonden, die den Oostinjevaarder hadden uitgezonden.

De lange reis, die destijds om de Kaap de Goede Hoop liep en dus maanden duurde — stoomschepen waren tevens destijds nog onbekend — was voorspoedig geweest, maar toch zorgelijk.

Ons vaderland was namelijk toen in oorlog en wel met Engeland, een oorlog die ons veel kosten zou.

Een half jaar geleden hadden onze vloot onder Zoutman en de Engelsche onder Parker elkander slag geleverd nabij Doggersbank in de Noordzee. De strijd, die roemvol voor ons eindigde, had echter geen eind gemaakt aan den oorlog, die onzen handel en koopvaardijvaart ontzettend deed lijden. We verloren bijv. in één

maand zestig handelsschepen, een waarde van 15 millioen gulden!

Men was dan ook op het Hollandsche schip alles behalve gerust, want de Engelschen hadden welgewapende schepen in zee, die er op loerden onze rijkgeladen koopvaarders te nemen en op te brengen. Daartoe werden niet alleen oorlogsschepen gebruikt maar ook gewone vaartuigen, die dan echter voorzien werden van het noodige geschut en de vereischte welgewapende manschappen.

Tot de bemanning van *Amsterdams Welvaren*, — zoo heette het schip — behoorde ook een jong varensgezel, Jan Velders genaamd. Hij was een wees, al sinds zijn vierde jaar. In het groote Diaconieweeshuis in de Zwanenburgerstraat te Amsterdam had hij zijn opvoeding gekregen en was op zijn vijftiende jaar gaan varen. Als lichtmatroos maakte hij nu de reis mee.

Jan Velders was een vlugge, handige jongen. Den eersten, harden tijd van het scheepsleven was hij spoedig te boven en hij had zich al heel wat vrienden gemaakt. Dat hij een wees was wekte zelfs bij sommigen onder het anders juist niet teerhartige scheepsvolk zeker medelijden en goedwilligheid jegens hem. En Jan, die nu niet bijzonder weekhartig in het weeshuis was groot gebracht, was voor een goed en vriendelijk woord of daad al heel dankbaar, en betoonde die door dienst te bewijzen waar hij maar kon.

Was alzoo Velders een rappe maat en aller vriend, 't was te betreuren, dat onder die vele vrienden de Beste werd gemist en eveneens dat Jan daar niet aan dacht, of zoo hij dat al deed, er zich weinig om bekommerde.

Hij was in het Gereformeerde weeshuis christelijk grootgebracht en er behoorlijk onderwezen ook in de leer en de vermaning des Heeren. Zelden echter had hij naar deze vermaning veel geluisterd, doch gelijk zijn meeste makkers, die niet beter of slechter waren dan hij, zich veel meer bekommerd om gansch andere dingen. Hij hoorde wel des Heeren Woord, maar het had geen vat op hem, noch in de kerk noch in het weeshuis. Overigens heette hij een oppassende jongen. Toen hij, veertien jaar oud, vroeg om op zee te gaan, was dat wel uit lust in het varen, maar ook wijl het leven in het huis hem niet vrij genoeg en te vroom was. Nu, aan boord ging het lang niet altijd vroom toe. Wel werd er ook geregeld gebeden en door den kapitein kerk gehouden, maar het volk was daar veelal tamelijk afkeerig van en hoorde veel liever het teeken geven voor 't ontvangen van den oorlam of borrel, dan voor den kerkdienst. Onder die zoo deden had Jan zijn beste kameraads.

Op een helderen Aprilmorgen werd Velders, die nog sliep, in zijn rust gestoord door haastige voetstappen op een trap boven hem. Hij luisterde een oogenblik en meende duidelijk te hooren roepen: »Schip vooruit!» waarop een oogenblik later een andere stem antwoordde: «Ik zal dadelijk waarschuwen.»

Onze vriend sliep spoedig weer in, doch het duurde niet lang of hij werd gewekt en moest aan zijn gewonen arbeid. Er heerschte blijkbaar onder het volk meer drukte dan gewoonlijk, zoodat Jan nieuwsgierig werd. 't Ontbrak echter aan tijd om te vragen, en zoo nam dan onze matroos de eerste gelegenheid waar om op het dek te komen, waar hij al licht meer wijsheid zou opdoen.

Dat bleek ook zoo te zijn. Hij vond er den kapitein in

druk gesprek met den eersten stuurman. Al kon hij niet hooren wat zij zeiden, hun ernstige gezichten bewezen genoegzaam dat er iets bijzonders moest zijn. Dat bleek ook daaruit, dat èn de kapitein èn de stuurman herhaaldelijk door hun verrekijkers naar het zuid-westen tuurden, alhoewel er geen wolkje aan de lucht was en het schip vóór den wind ging. Ook Jan keek onwillekeurig dezelfde richting uit, zonder echter iets anders dan lucht en water te zien, tot de stuurman met een barsch: »maak voort, jongen!« hem van het dek verdreef.

Niet veel wijzer ging hij naar beneden. Een half uur later echter bemerkte hij aan het toenemend loopen en praten om hem heen, dat er toch wel degelijk iets gaande was. Van een gunstig oogenblik maakte hij gebruik om aan den bootsman, met wien hij goed bevriend was, nader inlichting te vragen. Deze nu antwoordde kortaf en wat gejaagd: »t Is kwaad spel, jongen, er is een Engelschman in zicht.«

Nu was Jan Velders door de lange uit- en t'huisreis en het vele oponthoud in Oost-Indië al meer dan een jaar buiten het vaderland geweest. Hij kon dus kwalijk nauwkeurig weten hoe het stond met de zaken in de Nederlanden. Nieuwsbladen waren er nog weinig, en werden door den minderen man in het geheel niet gelezen. Ook ontving hij als wees al zeer weinig brieven, die trouwens verbazend lang werk hadden om uit Nederland Oost-Indië te bereiken. Toch had hij genoeg gehoord en opgemerkt, om te weten dat er oorlog was uitgebroken tusschen de Republiek der Vereenigde Nederlanden en het Koninkrijk van Groot-Brittanje. Hij had bespeurd, hoe er allerlei voorzorgen genomen waren, en er veel scherper wacht werd gehouden dan anders op

een koopvaardijschip het geval was. Ook had hij gezien, toen het schip voor anker lag aan de Kaap de Goede Hoop, die destijds nog een Hollandsche bezitting was, dat er kruut en kogels werden ingeladen, die zeker niet behoorden tot den voorraad, welken een handelsvaartuig gewoonlijk meebrengt. Bovendien wist hij uit de gesprekken met het scheepsvolk, dat er voortdurend van de Engelschen gevaar dreigde, en meer dan eens had hij in de laatste dagen dezen en genen hooren zeggen : »Gelukkig, al zoo ver !«

Toen onze scheepsmaat om tien uur in den morgen weer even gelegenheid vond om op het dek te komen en onwillekeurig zijn blik naar het Zuidwesten richtte, behoefde hij niet langer te vragen wat kapitein en stuurman zoo druk had bezig gehouden. Ook zonder kijker kon hij, nog heel in de verte maar toch vrij duidelijk, een groot vaartuig onderscheiden, dat blijkbaar rechtstreeks en mede voor den wind op het Nederlandsche schip afkwam.

Het vreemde schip was zoo nabij gekomen, dat men duidelijk de vlag, die het geheschen had, kon onderscheiden : de Engelsche.

Dat was voor de onzen geen verblijdende ontdekking. Wel was het Britsche vaartuig geen oorlogsschip, maar ieder aan boord van den Hollander begreep best, hoe het een van die tot den oorlog toegeruste koopvaardij-schepen was, die toen voor een vijand de zee onveilig maakten. Zou men tegen hem zijn opgewassen ?

Die vraag deed zichzelf ook de kapitein van »Amsterdams welvaren«, die, bij den grooten mast staande, de bewegingen van den Engelschman nauwlettend volgde.

Mooi stond de kans voor hem niet, dat was duidelijk.

Het vreemde schip voerde niet alleen meer zeil dan het zijne, maar ook kon de schipper door zijn kijker duidelijk minstens zes kanonnen ontdekken, wier metalen monden naar zijn vaarttuig waren gericht. Daarbij liep 't Britsche vaarttuig, wijl het blijkbaar weinig lading had, het snelst. En de kapitein berekende wat hij met zijn twee kleine kanonnen nog kon uitvoeren, te meer wijl hoogstwaarschijnlijk de vijand heel wat meer manschappen had dan hij.

Het duurde niet lang of Jan Velders hoorde het bevel geven, dat alle man zich zou wapenen. Geweren, pistolen en messen werden uitgedeeld en ook de kanonnen in gereedheid gebracht, met het noodige schiettuig. Intuschen zette men alle zeilen bij om zoo mogelijk nog te ontkomen, wat honderdmaal beter was dan de zeer onzekere kans van een gevecht.

Doch aan boord van het Engelsche schip was men niet van plan den begeerlijken buit te laten ontsnappen.

Juist stond Jan nauwlettend het groote pistool te bekijken, dat men hem gegeven had, een wapen waar hij zelf wat bang voor was, toen een kanonschot over de golven en in zijn ooren dreunde. 't Was een eerste waarschuwing van den Engelschman aan zijn vijand om bij te draaien.

De Nederlander deed echter als had hij 't niet begrepen en spoedde zich voort, door den vluggeren zeiler achtervolgd. Weldra volgde een tweede, klinkende waarschuwing. Toen ook dit niet baatte kwam een derde, van meer kracht. Maar ditmaal was behalve kruit ook een kogel gebruikt, die rakelings langs den mast floot en dwars door 't want ging.

't Was nu onmogelijk de vlucht langer met eenige

hoop op welslagen voort te zetten. Het Engelsche schip was zoo nabij, dat men duidelijk daarop de mannen aan de kanonnen kon zien. Ook bespeurde de Nederlandsche kapitein — en zijn volk zag het ook — dat het vijandelijk schip minstens tweemaal zooveel goed geoeffende mannen telde als het zijne.

Wat te doen? Hij had weinig tijd over tot beraad. Want reeds werd van het Engelsche schip een sloep uitgezonden, waarin een officier en een matroos plaats namen, die regelrecht op den Hollander aanroeiden. Zij kwamen als onderhandelaars, of liever om de overgaaf te eischen van den Oostinjevaarder. Bewilligde de gezagvoerder hierin, dan zou wel schip en lading voor goeden prijs worden verklaard, maar hem en zijn volk zou men meenemen naar Engeland en daar vrij laten. Weigerde hij echter, dan zou de Engelschman hem aantasten, en, zoo voegde de Britsche officier er bij, »de uitslag is niet onzeker. Kies wat ge wilt, maar ik raad u het eerste. Ge kunt het tegen ons niet houden.

Wat zou de schipper doen? Dat de Engelsche officier gelijk had was kwalijk te loochenen. Men kon wel den strijd beginnen, maar met de zekerheid om het te verliezen. 't Zou nutteloos opofferen van menschenlevens zijn, veel ellende veroorzaken en ten slotte niets baten. Daarbij kwam echter nog iets. Het scheepsvolk, dat voor een deel uit buitenlanders bestond, zag ook zeer goed hoe de zaken stonden, en betoonde bitter weinig lust tot een strijd waarbij roem noch voordeel was te behalen, maar slagen des te meer. »'t Is dollemanswerk tegen zoo'n vijand te vechten!« riep de een. »Al de klappen zijn voor ons!« sprak een ander. »Zoo straks gaan we naar den kelder«, zoo liet een ander zich hooren.

Na kort beraad der gezagvoerenden, was het besluit genomen. Met zoo weinig wapenen en met weinig volk, dat nu al den moed verloren gaf, viel niet te strijden tegen een vijand, die alle voordeel had. Men beproefde nog betere voorwaarden te bedingen, maar de Engelschman bleef bij zijn eisch en een half uur later was de Prinsevlag neergehaald, de rijkgeladen Oostinjevaarder van meester en bezitters veranderd, en zette hij koers naar Engeland, terwijl de Britten zich — en met reden — verheugden over den rijken buit, die zoo zonder slag of stoot was bemachtigd.

Dat Jan Velders recht begreep wat er gebeurde is wel te betwijfelen. 't Neerhalen van de vlag echter maakte hem veel duidelijk. En de bootsman deed het overige door hem te zeggen: »De kans is voor ons verkeken, jöngen. We gaan vooreerst naar Londen en niet naar Amsterdam. Dat is een leelijke streep door de rekening van de reederij, maar voor ons ook.«

»Ik heb geen mensch die op mij wacht,« zei Jan, vrij onverschillig, »maar toch ging ik liever naar mijn land.«

»En ik!« sprak de ander. »We hadden 't er tot nu toe zoo mooi afgebracht. Maar misschien hadden ze ons in het Kanaal toch te pakken gekregen. Waren schip en lading thuis gebracht, we zouden zeker nog wel een vereering hebben gekregen behalve ons geld. Wie weet hoe lang het nu duurt eer we een duit zien!«

De kapitein en een deel der bemanning van het Hollandsche schip werden op het andere overgebracht, en door Engelschen vervangen. De reis werd voortgezet noordwaarts en zonder verdere ontmoetingen kwamen de beide schepen te Londen aan.

De eerste dagen waren voor Jan Velders en zijn mak-

kers uitermate vervelend. Zij mochten namelijk hun schip niet verlaten, dat door gewapende Engelsche matrozen werd bewaakt. Daarbij hadden ze weinig of niets te doen, en hadden allen tijd om druk te redeneeren over hun lot en hun toekomst. Wel was, gelijk we weten, bepaald dat het scheepsvolk vrij zou zijn naar Nederland terug te keeren, doch de groote vraag was of daarop wel kans bestond, zoo lang de oorlog duurde. Men liep dan telkens opnieuw gevaar.

Doch waren de Nederlanders terneergeslagen en tamelijk moedeloos, de Engelschen waren blij met hun zoo gemakkelijk verkregen voordeel. Nu, het was ook nogal iets, zoo'n groote, rijk geladen koopvaarder, die een ontzaglijke waarde bevatte, doch hoeveel was op geen duizenden na zelfs te zeggen, wijl dit ten deele afhing daarvan, of men de lading voordeelig wist te verkoopen.

Nog een paar jaar duurde de ongelukkige noodelooze oorlog met Engeland, die eigenlijk het werk was van de tegen-Oranje-partij, en ons veel schade en weinig eer bezorgde. Toen eindelijk in 1784 vrede werd gesloten hadden we een 80 millioen gulden verloren, en moesten de kolonie Negapatnam in Indië afstaan. Straks zouden meer goede bezittingen in Oost en West volgen. Want in het land zelf was tweespalt en burgertwist, 't gevaarlijkste wat een staat kan overkomen. De zoogenaamde »Patriotten« of »Vaderlanders« zochten heil en steun bij Frankrijk, en we weten wat daarvan 't gevolg is geweest. Meer en meer openlijk luchtte men zijn hart tegen het huis van Oranje: 't land moest, zoo riepen de dwazen, vrij worden. De Oranjepartij die daartegenover stond, was niet bij machte den stroom der omwenteling, die naderde, te keeren.

Reeds lang vóór de vrede gesloten werd, waren Jan Velders en zijn scheepsmakkers teruggekeerd. Hoe dit geschiedde, vond ik niet gemeld, maar zeker is dat èn Jan èn de anderen allesbehalve tevreden waren over hetgeen zij hier aantroffen. Met eenige moeite kregen zij het verschuldigde geld uitbetaald, doch toen werd het voor Jan de vraag: wat nu?

Er voer nagenoeg geen schip uit, wyl de zee zoo onveilig was, vol loerende vijanden. In plaats van 1500 schepen, als gewoonlijk, gingen er in een jaar nu maar 20 van onze koopvaardij-schepen door de Sont, en de vaart op Oost en West stond uit vrees voor de Engelschen geheel stil.

't Was Jan Velders onmogelijk een schip te krijgen, en 't zou er kwaad voor hem uit gezien hebben, zoo niet de Diaconie, onder wier toezicht hij als weesjongen nog altijd stond, zich over hem had ontfermd. De regenten beproefden voor Jan een plaats te vinden bij de binnenschipperij, doch de jongen had daarin al heel weinig lust, en zou liefst het varen er geheel aan gegeven hebben, maar dat wilden de weesvaders weer niet. 't Slot van de zaak was dat hij in een smederij werd geplaatst, waar men hem voorloopig gebruiken kon, tot de regenten een schip voor hem hadden gevonden. Dat gebeurde in 1784. Zoodra de vrede gesloten was, konden handel en scheepvaart de vleugels weer uitslaan en liepen onze schepen weér de havens uit. 't Kostte onzen vriend of liever den weesvaders dan ook geen moeite een schip voor Velders te vinden, waarop hij, zelfs op zeer gunstige voorwaarden, een reis zou doen naar St. Eustatius, een der eilanden van onze West, dat de Engelschen indertijd bemachtigd, maar nu teruggegeven hadden.

De tocht ging zeer voorspoedig tot men gekomen was in de Caraïbische zee, ten noorden van Zuid-Amerika. In die streek, wel bekend door de zware stormen, die er soms heerschen, werd het schip, waarop Jan zich bevond, na hevige door den wind geteisterd te zijn, geheel uit den koers gedreven. Het roer brak en werd weggeslagen eer men het kon herstellen. Dagen lang dreven zij alzoo hulpeloos rond. Wel minderde de storm, maar schepen, die hun te hulp konden komen, zagen zij niet. Vele toch waren vergaan, andere binnengaats gebleven, of hadden een veilige haven gezocht.

De wind, die Oost was geweest, liep naar het Noorden, en dreef het vaartuig recht op de kust van Zuid-Amerika aan. Hoewel er nu kans was aan land althans het leven te redden, begreep ieder met hoe groot gevaar dit vergezeld zou gaan, wijl het bijna onbestuurbare schip met geweld gedreven werd naar een kust vol rotsen en klippen, waarop een vrij zware branding stond. De vrees voor gevaar bleek dan ook niet ijdel. Want in den middag na den morgen, waarop men land ontdekt had, stiet reeds het schip op een rots onder water en bleef onbeweeglijk vast zitten. Er ontstond een groot lek, dat wel met moeite ten deele werd gedicht, maar in de branding en door den stoot had het vaartuig zooveel geleden, dat geraden was het zoo spoedig mogelijk te verlaten. Gelukkig was de zee kalm geworden en zoo bereikten allen in de sloepen of al zwemmende gelukkig het land.

De kust, waar zij nu aan kwamen, was rotsig en zag er tamelijk bar uit. 't Was die van het zoogenaamde Terra Firma« zooals destijds dit deel van Zuid Amerika heette, dat toen nog grootendeels aan Spanje behoorde. 't Had dien naam «vaste land« gekregen in onderschei-

ding van de eilanden, die, zooals wij weten, het eerst door Columbus werden ontdekt. Thans heet het land Venezuela, een van de vele vrije staten, die, nu een eeuw geleden, in Zuid-Amerika zijn ontstaan.

Zoodra de schipbreukelingen aan land gekomen waren, legden ze, gelijk die van welke we lezen in Handelingen 28, een groot vuur aan, zoowel om zich te drogen als om een teeken te geven voor 't geval er menschen in de nabijheid mochten zijn. Gelukkig was het hier minder bar en guur dan indertijd op Melite. Ook had men in de sloepen allerlei mee genomen, zooveel dat inderhaast kon. Er was dus voor het oogenblik geen gebrek aan levensmiddelen. Toen gelukte het van de meegebrachte zeilen een soort van tent op te slaan op een open plek, die door rotsen tegen den Noordenwind beschut was. Daar kon men althans den nacht doorbrengen, al was het er juist geen zacht liggen. Jan Velders' gedachten althans gingen dien nacht ver terug, naar de slaapzaal in het Diaconie-weeshuis, ook geen praalvertrek maar toch zeker ver verkieselijk boven een tent op het barre strand.

Den volgenden morgen vroeg, toen de zon op was, werd raad gehouden wat te doen. De lekker warme zonneshijn deed allen goed, en er werd met groot genoegen ontbeten. Daarna sprak de schipper een kort woord tot het volk, dankte God voor de redding, en maande allen aan, te doen wat zij konden om uit dezen benarden toestand te geraken. We weten niet, zei de kapitein, of we ons op een eiland dan wel op vast land bevinden. We kunnen hier overlast krijgen van wilde dieren. Ook is mogelijk dat hier wilden wonen. 't Zou kunnen zijn, dat we als Robinson hier een heelen tijd

bleven. Laten we dus eerst zien, hoe het staat met ons schip, en of er nog wat te redden is.

Weldra trok het gezeischap in goede orde naar den zeekant. Het weer was nu bedaard, de lucht helder, de zee kalm. Het schip of liever het wrak lag onbeweeglijk. Stukken hout en een paar vaten waren door den Noordenwind aan land gespoeld.

De booten lagen nog onbeschadigd op dezelfde plaats, waar men hen gisteren had vastgemaakt. Een deel van het volk ging er in, om zooveel mogelijk uit het schip te halen eer het bij een volgenden storm werd uiteengeslagen. Het vaartuig zelf was toch reddeloos verloren. 't Eenige wat men nog kon doen was van den inhoud al wat bruikbaar was te bergen. Vooral leeftocht, wapens, kruut en kogels, alsook kleeren waren noodig.

De eerste tocht leverde al heel wat op, dat dadelijk vervoerd naar de legerplaats en daar bewaakt werd door goed gewapende matrozen. Van wilde menschen en wilde dieren werd gelukkig geen spoor gezien. Een tweede gang naar het schip gaf nieuwen voorraad en toen werd het varen voorloopig gestaakt en moest alle man helpen, om een beter en veiliger nachtverblijf in gereedheid te brengen.

Een paar dagen werden later nog besteed, om zooveel mogelijk uit het gestrande schip aan land te brengen en te bergen. Zoo kreeg men een geheelen voorraad van touwwerk, zeildoek en allerlei gereedschap, maar ongelukkig bleek van den meegenomen mondvoorraad een groot deel door het water bedorven en dus oneetbaar. Wat de lading betreft, van deze kwam ook zeer weinig terecht.

De in alle haast opgeslagen legerplaats moest ook al

spoedig weer verlaten worden. Het was, zoo dicht bij de rotsen, overdag en zelfs 's nachts, ondraaglijk heet, en daarbij was nergens drinkwater te vinden, zoodat men zich zeer zuinig behelpen moest met hetgeen uit het schip was aangebracht. Daar dit echter voor een vijftig menschen onmogelijk lang strekken kon, besloot de kapitein een andere plek tot woonplaats op te zoeken, terwijl men hoopte ergens hulpvaardige menschen te vinden.

Heel in de verte kon men een bosch ontdekken. Daar zou schaduw en ook zeker wel water zijn. Belast en beladen trok men nu daarheen. Men vond een groot woud, waarvan de boomen dikker en zwaarder werden naarmate men zich meer van de zeekust verwijderde. Het was een laag land met poelen en kreeken en voor 't oogenblik naar het scheen het meest geschikte. Onder de boomen werden tenten opgeslagen en alle handen reppen zich, om hetgeen uit het schip geborgen was, daarheen te brengen.

In het eerst scheen het nieuwe verblijf ver verkieselijk boven het vorige. Er was hier koelte en ook nog goed drinkwater. Wild gedierte scheen hier niet veel te huizen, alleen schrikten Jan Velders en zijn makkers nu en dan als een slang lust betoonde een kijkje te nemen in de legerplaats. Gelukkig kenden de zeelui, die vaak in de West geweest waren, deze slangen als niet giftig. 't Was alleen maar wat griezelig als nu en dan zoo'n beest uit het beddegoed te voorschijn kroop. Overigens waren de dieren zeer schuw, en sloegen gauw op de vlucht.

Ongelukkig was dat niet het geval met een ander soort gedierte, dat, hoewel klein, toch een groote plaag bleek. Dat waren de muggen, of liever muskieten, die hier wel

nun bakermat schenen te hebben. In dichte zwermen rukten zij, vooral tegen den avond aan, sterk gonzend als wierd de krijgstrompet geblazen. Velders, schoon in een waterland als Amsterdam wel aan muggen gewoon, had toch nooit iets dergelijks gezien of gehoord. 't Was voor onze schipbreukelingen niet uit te houden. Eerst beproefde men met dikken rookwalm de lastige gasten te verdrijven, die fel beten, 't bloed uitzogen, ja zelfs koorts verwekten, en een ondraaglijke jeuk. Maar ook de dikste smook hielp slechts voor een oogenblik. Weldra hoorde men het hatelijk gegons weer, en begon de aanval opnieuw. Daarbij was het bij den rook in de tent niet uit te houden en viel aan slapen niet te denken, zoodat het geneesmiddel al even erg was als de kwaal.

Intusschen liet zich aanzien, dat er binnenkort gebrek zou komen aan leeftocht. De voorraad raakte op en was kwalijk aan te vullen. Er groeiden wel enkele eetbare vruchten in het bosch, maar niet toereikend voor zoo velen, en al waren er wilde vogels genoeg, ze lieten zich niet zoo makkelijk vangen of dooden. Onze zeelui waren trouwens slechte jagers, en daarbij was het vleesch der geschoten dieren dikwijls taai als leder en weinig eetbaar.

Onder deze omstandigheden was het noodig raad te houden wat te doen. Hier blijven kon men niet, wat trouwens ook niemand begeerde, daar allen hartelijk verlangden deze woeste streek te verlaten en zich weer naar het vaderland te begeven. Zoo werden dan enkele manschappen uitgezonden om het land te verkennen, en vooral uit te zien of zij ook menschelijke woonplaatsen konden ontdekken. Daar Jan Velders tot de vlugsten en krachtigsten onder de bemanning behoorde, werd hij

aangewezen om mee te gaan: een opdracht, die hem bijster leek, ondanks of misschien juist om 't gevaarlijke dat de tocht kon meebrengen.

Twee dagen trokken zij, steeds dezelfde richting volgend, door het woud, zonder veel belangrijks te ontmoeten. Den derden dag bespeurden zij voor het eerst iets dat op een weg of voetpad geleek, wat hen met hoop en blijdschap vervulde. Immers nu moesten er ergens in den omtrek wel menschen wonen. Daarbij was een ontdekkingsreis als de hunne door een nog bijna onbetreden gedeelte van het bosch juist geen pleiziertocht. Nu eens moest men over omgevallen boomstammen klimmen, dan weer door een poel waden, en telkens was het noodig de messen te gebruiken om de slingerplanten door te snijden, die als een netwerk tusschen de boomèn hingen. Meermalen ook nu zagen de reizigers slangen, zeker tweemaal grooter en veel geduchter dan die, welke zij eerst ontmoet hadden. Men was dan ook zoo wijs geweest elken nacht een hunner de wacht te laten houden, terwijl de anderen sliepen, en te zorgen dat er een goed vuur brandde.

In den morgen van den vierden dag kwamen zij in een streek, die tamelijk open was en »hen herinnerde aan het vaderland«. Velders, die de rapste onder de varens-gasten was, kon niet nalaten in een hoogen boom te klimmen om daar eens op uitkijk te staan gelijk hij vaak in den mast gedaan had. Weldra hoorden zijn makkers uit de takken een luid geschreeuw, en op hun vraag wat hij zag was het antwoord: »Ik zie veel kleine heuvels en ook een vierkant huis, en een toren of een fort; dat kan ik niet recht onderscheiden.«

Een tweede matroos, die een verrekijker bij zich had,

klom nu eveneens in den boom en weldra bleek dat Velders met zijn jonge, scherpe oogen juist had gezien. Alleen herkende de matroos, die meer in de West geweest was, de heuvels dadelijk als hutten van de Indiaansche inboorlingen.

Nu ging men regelrecht op het dorp af, dat echter eerst na een paar uur gaans werd bereikt, en in een vlakte lag. Het zag er dichtbij minder mooi uit dan in de verte. De Indiaansche hutten geleken meer op stal-lingen voor beesten dan op woningen voor menschen. Ze bestonden uit eenige in den grond gezette palen, waarop ruwe planken waren getimmerd, verfloos en vol reten en gaten. Het dak van groote bladeren had eenigszins den vorm van een uitgespreid regenscherm. Alles echter zag er haveloos en onzindelijk uit. Kleine varkens en kippen schenen vreedzaam de woningen met de menschen te deelen. Onze Amsterdamsche vriend dacht, dat hij nog nergens zulke krotten had aangetroffen.

't Was echter minder om varkens en kippen dan om menschen te doen. Een paar vrouwen kwamen te voorschijn, maar weken verschrikt en schreeuwend terug, toen zij de vreemdelingen bespeurden. Weldra verschenen nu ook enkele mannen, allen met boog en pijlen gewapend, als vreesden zij een aanval van vijanden.

Zoowel de mannen als de vrouwen hadden al even weinig aantrekkelijks als de woningen waaruit zij te voorschijn kwamen. Zij waren lang en mager van gestalte, donkerbruin van kleur en het tegenbeeld van wat wij schoon zouden noemen en wel in dubbelen zin. Want zoowel hun lichaam als de weinige kleederen, die hen dekten, zagen er hoogst onrein uit. De kleeren waren bovendien, gelijk de woningen van zoeven, zeer door-

luchtig. Blijkbaar vond men dat dit niet hinderde. Trouwens de warmte van het klimaat maakte, dat men zich hier wel met wat minder behelpen kon dan in Nederland.

Al voortwandeland waren onze vrienden het groote huis genaderd, dat zij reeds vroeger hadden gezien.

Ook dit leek dichtbij minder mooi dan uit de verte. 't Was een gebouw van één verdieping, met witte muren, die echter al jaren de wtkwast schenen ontbeerd te hebben en er vrij grauw uitzagen. Rondom het huis liep een veranda, sierlijk met slingerplanten begroeid. Het lag trouwens geheel in het groen. Op de deur was een wapenbord gehecht, op hetwelk in het Spaansch iets geschreven stond.

De matrozen vermoedden, en terecht, dat hier de burgemeester wonen zou, of, zooals men het in dat land noemde, de Alcalde. Zij gingen dus de openstaande deur binnen. Weldra bevonden Velders en zijn makkers zich in de tegenwoordigheid van iemand, die een soort van uniform droeg, wel wat versleten en kaal, maar toch een aanduiding van zijn rang. Hij vroeg in de Spaansche taal aan de vreemdelingen wat hun verlangen was. Gelukkig kon een der oudere matrozen, die veel op Cuba gevaren had, vrij goed in dezelfde taal antwoord geven, en al hun wedervaren vertellen. De zeeman verzocht ten slotte den Alcalde om goeden raad wat te doen en vooral voor 't oogenblik om hulp.

De Alcalde bleek een vriendelijk man te zijn, en wel in zijn schik dat hij eens vreemdelingen ontmoette, die natuurlijk in dit afgelegen Indianendorp zelden te zien waren. Hij onthaalde hen op wijn en andere verkwikkelingen, en trachtte hun toen duidelijk te maken waar zij zich eigenlijk bevonden. Heel bemoedigend was dit laatste

niet. Het dorp lag om zoo te zeggen aan een uithoek, ver van alle groote steden en wel niet ver van de kust, maar dat deze rotsig en bijna ontoegankelijk was wisten onze zeelieden zelf reeds.

Waar ge nu gelegerd zijt, « sprak de Alcade ten slotte, kunt ge kwalijk blijven. Het zou u spoedig aan al het noodige ontbreken, en als de zware regens komen is het wonen in het bosch onmogelijk. Het best is dat ge allen hierheen komt. Uw kapitein kan dan schrijven naar St. Eustatius b.v. Dat is een Hollandsche kolonie en daar zal men wel weten raad te schaffen. Wilt ge zelf naar de legerplaats gaan waar de manschap thans is en de boodschap overbrengen, dan is dit best: anders zal ik een bode zenden die goed den weg weet en gemakkelijk in een paar dagen terug kan zijn. Zoolang zult ge dan mijn gasten wezen. «

De ongelukken van hun laatsten tocht lagen den zeelieden nog zoo versch in het geheugen, dat zij gretig den laatsten voorslag aannamen. De bode vertrok en in den tijd die verliep tot zijn terugkomst moesten de zeelieden hun vriendelijken gastheer zooveel mogelijk vertellen van Nederland en de Nederlanders, waarvan hij wel veel gehoord had, maar al zeer weinig goed wist. Vooral wilde hij weten, hoe toch een klein land als Nederland zulke ontzaglijke veroveringen in Oost en West had kunnen maken. Geen van het viertal echter kende genoeg Spaansch om op die vragen behoorlijk antwoord te geven, en dat was misschien maar goed ook.

Na twee dagen kwam de bode terug met het bericht, dat de schipbreukelingen zeer gaarne komen zouden, indien de Alcalde slechts een gids wilde zenden, waarvoor behoorlijk zou betaald worden.

Zoo geschiedde, en binnen enkele dagen kwam de geheele bemanning belast en beladen in het dorp aan, waar zij ontzaglijk veel bekijks verwekten. Voor een onderkomen was reeds gezorgd. De Alcalde namelijk bewoonde een dier groote hoeven, welke nog dagteekenden uit den bloeitijd der Spaansche heerschappij en macht, die destijds reeds ten einde liep, gelijk in het begin der negentiende eeuw blijken zou. Zulke hoeven bestonden uit verbazende stukken land, bouwgrond, bosch, jachtveld enz. Men vond er een heerenhuis eveneens zeer groot en ruim, maar tevens hier en daar nog tal van andere gebouwen: woningen van opzichters en dienstbaren, stallen, schuren, enz. Thans echter waren de meeste huizen onbewoond en alles in verval. Ook van den grond werd slechts een klein gedeelte meer bebouwd.

Viel het dus niet moeilijk de gasten onder dak te brengen, een andere vraag was hoe in hun onderhoud te voorzien. Wel was bij de schipbreuk het aanwezige geld gered, maar dit zou slechts voor korten tijd toereikend zijn, en hoewel de kapitein zich haastte naar St.-Eustatius te schrijven, hij wist zeer goed dat het vele maanden kon duren eer van daar antwoord kwam. De brief toch moest niet alleen een grooten omweg maken, maar men hing ook grootendeels af van de scheepsgelegenheid en die was er tusschen de Spaansche en Nederlandsche bezittingen destijds niet bijster veel. Heel het postwezen was trouwens toen, vooral in die streken, veel minder goed geregeld dan nu.

Na lang beraad meende men eindelijk iets gevonden te hebben. Er was op de hoeve voor wie werken wilde meer dan genoeg te doen. Nu waren wel zeelieden voor

dien arbeid zeker niet de meest geschikte personen, maar men moest van den nood een deugd maken, te meer daar de Alcalde geen zware eischen stelde. Als het volk slechts eenige uren daags wilde werken, onder leiding van een paar opzichters, verbond hij zich voor eten en drinken te zorgen, tot er nader bericht kwam.

Voor Velders en zijn lotgenooten begon nu een vreemd leven. Elken dag moesten zij er op uit om te spitten, te graven, boomen om te houwen en zoo meer. Menigeen stonden de handen voor dit werk verkeerd, waarbij kwam de geweldige hitte, zoodat ieder al spoedig begreep waarom de werktijd zoo kort gesteld was.

De Indianen, de mannen althans, werkten nog veel minder. Zij hielden zich onledig met de jacht, deden veel aan visscherij in de kreeken en meertjes, en lieten het bebouwen van het stukje grond bij hun woning aan de vrouwen en kinderen over. Op deze wijs konden zij voor hun levensonderhoud volstaan, en meer verlangden zij niet. Met de bruine bevolking kwamen onze Hollanders echter zeer weinig in aanraking. Want ten eerste bleven de manschappen meestal op de hoeve, waar de inlanders zich zeer zelden vertoonden, ten andere spraken deze laatsten een taal, waarvan de vreemdelingen nagenoeg niets begrepen, ook zelfs niet toen zij langen tijd in die streken hadden doorgebracht.

Maandenlang zetten de schipbreukelingen door den nood gedrongen, het leven op de hoeve voort, al konden zij ook geen smaak vinden in het hun zoo vreemde werk. Maar er viel niets aan te doen. 't Was al mooi, dat de Alcalde hen in de gelegenheid stelde een stuk brood te verdienen, en dat stelden allen dan ook op prijs.

Toch verlangde ieder hartelijk naar het einde van dit

leven, in een land, waar alles zoo verschilde van wat men gewoon was en waar het leven op den duur uiterst eentonig werd. 't Ergste echter was, dat velen van het volk begonnen te lijden aan een soort van moeraskoorts, die denkelijk ontstond uit de lage ligging van hun verblijf, de vochtigheid van sommige streken en het ongewone voedsel.

Niet weinig was dan ook de kapitein verheugd toen eindelijk — na vele maanden — bericht kwam, dat een Nederlandsch schip uit Suriname te La Guaire, een kleine haven op de kust, zou binnenloopen om de schipbreukelingen aan boord te nemen. Ook werd eenig geld gezonden, dat zeer van pas kwam om de reis naar de havenplaats te betalen. 't Was trouwens hoog tijd. Bijna allen gevoelden zich ziek en menigeen, ook Jan Velders, had reeds wegens zwakte het werken moeten staken.

Met veel dank, die trouwens verdiend was, namen de Hollanders afscheid van den Spaanschen Alcalde, en aanvaardden de reis in wagens, die zij voor hoogen prijs hadden gehuurd. Een andere reisgelegenheid was er eenvoudig niet. Na een week ongeveer kwam men aan te La Guaire en vond daar het Nederlandsche schip »De Twee Broeders«, dat allen aan boord nam en toen dadelijk weer wegzeilde.

De reis naar het Vaderland was lang en verdrietig. Niet allen echter maakten die mee. Want enkelen verkozen liever in de West te blijven, waar, meenden zij, meer kans was om op een schip geplaatst te worden, dan in Nederland. Velders evenwel dacht er niet zoo over. Hij had na de laatste reis geheel zijn bekomst van de zee en het zeemansleven. Daarbij had de ziekte, die hem op de Zuid-Amerikaansche kust trof, hem ge-

ducht aangepakt. Hij gevoelde zich mat en zwak, en geloofde dat hij nergens weer beter zou worden dan in zijn land. En de scheepsdokter gaf hem daarin gelijk.

II.

IN EEN WOELIG VADERLAND.

Toen onze vriend na een reis van eenige maanden zijn doel bereikt, en te Amsterdam weer voet aan wal gezet had, vond hij ook daar de zaken niet zooals hij wenschen mocht. Niet alleen verkreeg hij slechts met eenige moeite zijn afrekening, maar ook in 't algemeen liepen de dingen niet best. De verdeeldheid tusschen de twee partijen, Oranjemannen en Patriotten, was toenomen en gaf aanleiding tot allerlei twisten, ook in de onderlinge samenleving.

Misschien zou het onzen weesjongen nog wel gelukt zijn weder een schip te vinden, doch hij had nu eenmaal vast besloten van het zeemansleven af te zien. De vaders van het weeshuis konden daar nu ook weinig meer tegen doen, daar Jan Velders al boven de jaren was, en niet meer onder hun gezag stond. Een der regenten echter, die onderzoek gedaan had naar het schip, waarop Velders zich had bevonden, meende toch dat het goed zou zijn zoo hij eens met den jongen man sprak, die nu nagenoeg alleen in de wereld stond. Hij liet hem bij zich komen en wees hem op de bewarende

hand des Heeren, die hem in betrekkelijk korten tijd tweemaal uit gevaren had gered.

Op de ernstige vraag, of hij daarvoor den Heere God ook dank gebracht had, bleef Jan het antwoord schuldig. De waarheid was, dat hij zich op zijn reizen en onder al zijn lotgevallen zeer weinig om den dienst des Heeren had bekommerd. Het scheepsleven was helaas ook weinig geschikt om hem tot een vroom leven op te leiden. Wel echter verklaarde hij den regent, dat juist al zijn lotgevallen en onheilen ter zee hem er toe gebracht hadden van het reizen voorgoed af te zien. En de vriendelijke man was toen zoo goed Jan te beloven hem weer zoo mogelijk een plaats te zullen bezorgen bij het smidsvak, dat hem nog het meest aantrok. De regent was zoo goed als zijn woord en kort daarop kreeg Jan een plaats als smidsleerling bij denzelfden patroon, dien hij reeds vroeger had gediend. Vooreerst zou zijn loon niet groot zijn. Deed hij echter zijn best, dan, zoo beloofde de baas, zou hij hem het vak grondig leeren.

Twee jaren gingen voorbij, waarin Jan Velders trouw zijn best deed, goede vorderingen maakte en ook de baas zeer over hem tevreden was, zoodat zijn loon al driemaal in dien tijd was verhoogd. Meester en knecht konden het best met elkaar vinden, zooals het behoort, en zeer goed kan wanneer men maar bedenkt, hoe de Apostel vermaant, dat een ieder niet alleen zie op het zijne, maar op hetgeen des anderen is.

We lezen in Ruth, hoe Boas, de rijke landheer, tot zijn maaiers komt en zegt: »De Heer zij met ulieden!» En de mannen antwoorden hem: »De Heer zegene u!» Zie, dat is anders dan het in dezen tijd vaak gaat. Als de menschen ook in onze dagen deden naar het woord

Gods, zouden de vele moeilijkheden, die er thans in den arbeid telkens zijn, vanzelf verdwijnen. Maar als ieder slechts zijn eigen belang zoekt, kan het nooit goed gaan.

Op één punt echter waren Jan en zijn patroon het niet eens. De baas was een man, die God vreesde, en dat betoonde in zijn handel en wandel. Hij begon en eindigde den dag met God, en 't gebeurde wel dat hij al werkend een psalm of lied zong tot eer des Heeren. Hij las met zijn knechts des morgens een hoofdstuk uit de Schrift, en als het voorkwam vermaande hij hen den Heere te zoeken, en niet den dienst der wereld. Ook Jan Velders kreeg wel eens een beurt, en dat was wel van hem het minst leek. Hij hield er van 's Zondags b.v. te gaan varen naar den Overtoom, toen een »lustige buurt« bij Amsterdam, nu een stuk er van, en gedeeltelijk Vondelkade geheeten. Bij 't varen werd ook nu en dan aangelegd in een der vele herbergen, die daar waren. En Jan deed dit veel liever dan naar de kerk te gaan. Vroeger in het weeshuis had hij dat wel ontmoeten, maar nu was hij vrij, en liet de kerk voor wat ze was.

Dwaas, nietwaar? Alsof hij niet zoo zichzelf de meeste schade deed!

Wanneer nu de baas bespeurde, hoe zijn knecht den Zondag doorbracht, kon hij vaak niet nalaten Velders op het verkeerde daarvan te wijzen. Nu was deze oud en wijs genoeg om te begrijpen, dat de smid het goed meende en zijn welzijn bedoelde, maar toch viel hem zulk een vermaning lastig. »Ik ben toch niet slechter dan anderen«, placht hij te antwoorden; »ik pas goed op, doe niemand overlast, en verricht mijn werk. Mag ik dan 's Zondags, als ik vrij ben, niet eens wat genoegen hebben?«

«Zeker,» sprak de baas. 't Is maar de vraag wat iemand onder genoeg verstaat. Wie zijn lust vindt in den dienst des Heeren besteedt zijn Zondag anders en beter dan gij. Ik weet dat als je zoo voortgaat, het uitloopt op een leven voor deze wereld en buiten God. En dan zal zeker het einde geen vrede zijn.»

Een jaar lang was Velders nog bij den patroon werkzaam geweest, toen er een ongedachte verandering in den stand der zaken kwam.

Reeds lang had onze vriend opgemerkt, dat het in den smidswinkel in de Hartenstraat niet meer zoo druk ging als vroeger. Toen een der oudste knechts gestorven was, had baas Van Kampen geen nieuwen in zijn plaats genomen. Begon men vroeger des zomers om zes, des winters om zeven uur, thans geregeld een uur later en nog kon men het best af. De zaak ging blijkbaar achteruit. Vooral — en dat was kwaad — verloor men groote klanten«. Dat waren de aanzienlijken, die in de buurt op de deftige Heerengracht en Keizersgracht woonden, waar de Hartenstraat juist tusschen ligt.

Wat de oorzaak was van dien ongewenschten keer in de zaken kon Velders niet aanstonds ontdekken. Heel veel bekommerde hij er zich ook niet om. Doch dat werd anders, toen het werk al minderde en hij begreep dat, werd er iemand afgedankt, hij als jongste — de leerjongen er buiten gerekend — het eerst aan de beurt lag.

Alles zou hem duidelijk worden.

Op een morgen in April schelde Jan aan een der groote heerenhuizen, die de Keizersgracht zoo deftig maken; al is veel daarvan thans verdwenen, nu men, helaas, die praalgebouwen onzer voorvaderen gaat inrichten tot kantoren, verkoophuizen en zoo meer. Toen was dat nog

anders en wekten zulke woonhuizen de bewondering van den vreemdeling.

De deftige dienstmeid met de geneepte cornetmuts deed open, en Jan vroeg haar :

»Vrijster, de baas laat hooren, wanneer het mevrouw schikt dat de kachels weggehaald worden.«

(»Vrijster« was toen en nog lang daarna het woord, waarmee steeds dienstmeisjes werden aangesproken door wie hun naam niet kenden. 't Wilde eigenlijk zeggen : een vrouw die nog vrij d.i. ongetrouwd is. Een man in dezelfde omstandigheden heette oudtijds, maar toen al niet meer, een vrijer. Thans gebruiken we die namen eenigszins anders).

De vrijster dan kwam weldra terug, en sprak :

»Als je van baas Van Kampen komt, laat mevrouw weten, dat zij al van een ander voorzien is. Je hoeft niet terug te komen.«

»Een ander ?« vroeg Velders verbaasd, »en de patroon werkt, geloof ik, al twintig jaar voor je volk. Is er dan wat niet in orde ?«

»Dat weet ik niet. Mevrouw is toch vrij . . .«

»Jawel, maar . . .

De meid keek eens om, en toen zij achter zich in de gang niemand bespeurde, sprak zij halffluid :

»t Zit 'em in wat anders. Je baas is een Oranjeklant en hier keezen ze allemaal.«

»t Is wat moois ! Een mensch daarom zijn brood te ontnemen,« zei Jan.

»Ja, dat dunkt mij ook. Maar, zie je, de baas had wijzer moeten wezen. Waarom komt hij ook nooit in de club ?«

Dat wist Jan niet, en hij ging heen om de treurige boodschap over te brengen. Dat was er al weer een.

Hij begon nu te begrijpen, waar de schoen wrong.

Opdat de lezer het ook begrijpe is het noodig te weten, wat een paar maanden vroeger was gebeurd.

De heer, die, gelijk we zagen, niet langer van smid Van Kampen gediend blifde, was een aanzienlijk man en lid van den Raad der stad. In dien raad zaten verscheidene heeren, die »keesden« zooals hij, dat wil zeggen die behoorden tot de partij, welke fel gekant was tegen het prinselijk gezag van den toenmaligen stadhouder Willem V. Tegenover de Keezen of Patriotten stonden de Oranjesmannen, ook wel »Oranjeklanten« betiteld, tot welke ook baas Van Kampen behoorde. Wat de Keezen wilden was de »vrijheid« naar het voorbeeld van Frankrijk, een vrijheid zonder God en louter gegrond op de leeringen van menschen. De vromen in den lande waren meestal te vinden onder de vrienden van den Prins.

Een paar maanden vòòr smid Van Kampen zijn goeden klant verloor, was hij dezen eens op straat tegen gekomen, en tot zijn niet geringe verwondering door hem even staande gehouden. Evenzeer verbaasde het onzen smid, dat mijnheer, die anders slechts een vluchtigen groet voor hem overhad, nu uiterst vriendelijk een gesprek begon. Dat liep eerst over het weer en de tijdsomstandigheden en de smederij, tot de heer zei :

»Je moest eens naar de club gaan, Van Kampen. Je weet wel hier op den hoek. Ik kom er ook nu en dan, en dan kunnen we nog eens samen praten. Want het spijt me voor zoo'n knap, braaf man als jij zijt, dat je zaken niet meer zoo goed gaan als vroeger.«

»Maar mijnheer,« zei de smid, »ik begrijp dat zoo'n club een kring is of een vergadering van menschen. Maar als mijnheer daar hoort, is het toch niet voor per-

sonen van onzen stand ; dat is onze stiek niet en zou slecht passen.«

»O wat dat betreft, vriend, stel je gerust. Die oude vooroordeelen moeten weg. We zijn immers allen menschen, en dus gelijk. In de club hebben we het dikwijls over Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap en de rechten en plichten van den mensch. Daar leeren we in minzaam gesprek wat ware burgerdeugd is. En daarbij, je kunt er ook nog goede klandizie opdoen, want alle brave vaderlanders moeten elkaar helpen.

Onze smid had er nog niet veel zin in. Want op den hoek« was de kroeg, waar «De brave Burger» uithing en daar zeker bij de jenever werd gekweekt. In tapperijen en dergelijke nu kwam onze Van Kampen nooit. De heer echter, die best begreep waarom de ander aarzelde, zei :

»Laat ik er nog bij zeggen, Van Kampen, dat onze club met de tapperij en slijterij beneden eigenlijk niets te maken heeft. Wij hebben de opkamer gehoord en daarmee uit. Wat beneden gebeurt, gaat ons niet aan. Je begrijpt wel, als er iets onbetamelijks plaats vond, zou ik er zelf toch niet komen en verscheidene van mijn kennissen.«

Dat was moeilijk tegen te spreken en 't slot van het gesprek was dat Van Kampen beloofde eens te komen. »Van één keer zou hij niet bederven.«

Trouw aan zijn woord stapte de smid twee dagen later, op een avond, naar «De brave Burger» op den hoek. De waard keek vreemd op, toen hij Van Kampen zag binnentreden, doch deze maakte hem met enkele woorden duidelijk, dat hij de club eens kwam bezoeken waartoe men hem uitgenoodigd had.

»O zoo !« sprak de kroegbaas, met een veelbeteekend, spotachtig gezicht. »Dan moet u die trap op. U zult daarboven al verscheiden heeren vinden. En als u van iets gediend blijft, hebt u maar te schellen.«

De kamer, waarin onze smid was gelaten, zag er vrij huiselijk uit, en werd blijkbaar meer tot samenkomsten gebruikt. Een groote tafel stond in het midden, omgeven door verscheidene kleinere met stoelen er bij. Op de meeste tafels prijkte een standaard met lange Goudsche pijpen, een kistje tabak en een komfoortje met een kooltje vuur er in. Hier en daar lagen nieuwsbladen en ook kleine boekjes. In een hoek van het vertrek stond een banier van blauwe kleur, waarop in zilveren letters de woorden prijkten: Burgerdeugd en Burgertrouw. Daaronder waren twee ineengesloten handen voorgesteld.

Er waren nog pas enkele bezoekers in de club aanwezig, toen Van Kampen binnentrad. Zij schenen eenigszins bevreemd op te zien nu hier een nieuweling verscheen. Twee hunner herkende hij. De een was een kruidenier, die dichtbij, de ander een kruier, die op den hoek woonde. Zij groetten den binnenkomende even en gingen toen weer voort met het lezen van de Diemermeersche Krant, de Post van den Neder-Rijn en hoe de blaadjes der Patriotten verder heeten mochten. Middelerwijl bliezen zij dikke rookwolken uit hun lange pijpen, en de smid merkte op dat elk der gasten een glas bij zich had staan, dat zeker niet met water was gevuld.

Onzeker wat te doen en door niemand uitgenoodigd plaats te nemen, drentelde Van Kampen de kamer eens rond. Onder den spiegel, op een in het oog loopende plaats, hing een schilderijtje — althans zoo noemde men het — dat op een donkerrooden achtergrond een kees-

hond voorstelde, zeer kunstig en fijn uit wit bordpapier geknipt gelijk toen in de mode was. Waarom men juist een keeshond gekozen had begreep de smid maar al te goed.

Al verder rondziende bespeurde de man een tweede schilderij, die bestond uit een fraai bedrukt papier achter glas, met een mahoniehouten lijst er om. In sierlijke krulletters prijkte het opschrift :

POLITIQUE SOCIETEIT

E e n d r a c h t e n V r i e n d s c h a p

en daaronder weer de twee saamgevlochten handen als op de banier.

Dan volgde een lang vers, dat aldus begon :

De regten van den mensch,
Langduriglijk vertreden
 Door wreede tyranny
Van vorst'lijk' overheden,
 Treên nu in 't volle ligt
Bij 't vrij Bataafsch geslagt
 En geven burgermoed
En burgervrijheid magt.« enz.

Nog wat verder hing het reglement van een vrijcorps, dat heette gevormd te zijn »uit de burgers en door de burgers ter verdediging van hun rechten tegen alle groote en kleine dwingelanden. Voorts waren de wanden versierd met de beeltenissen van ettelijke bekende personen, groote heeren en regenten, doch allen vijanden van den prins, van Willem V en van het huis van Oranje. Op een groote potkachel, die echter nu geen

dienst deed, prijkte een wit pleisterbeeld, dat de vrijheid voorstelde.

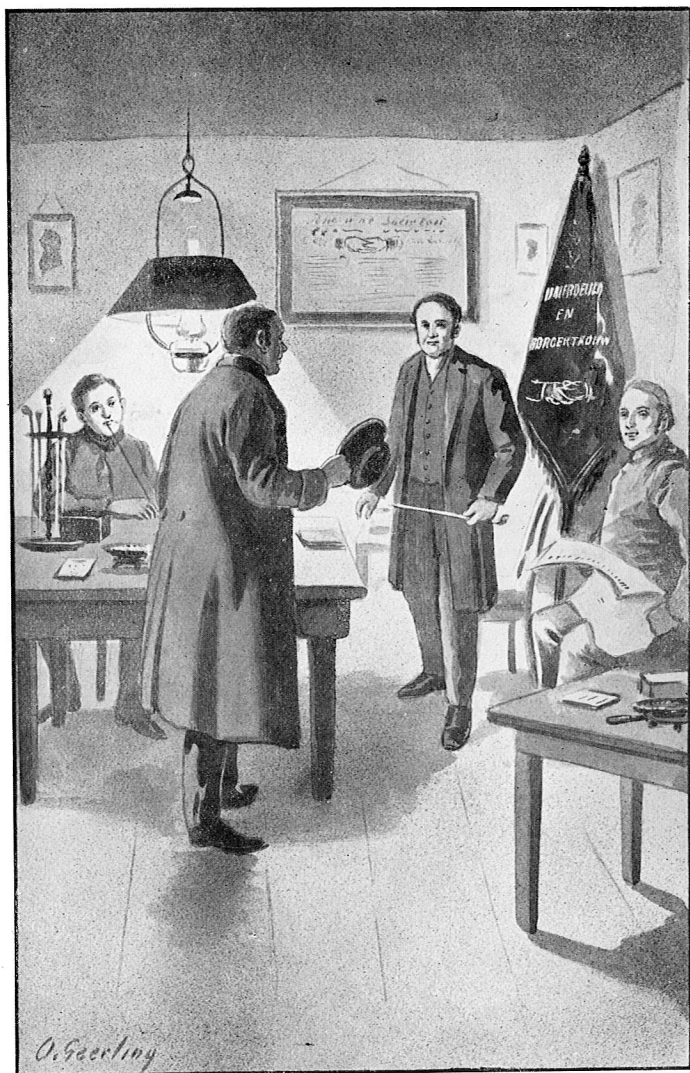
Van Kampen wist nu genoeg. Meermalen had ook in de kerk de predikant, dien hij veel volgde, gewezen op het gevaarlijke van kwade samensprekingen, vooral met hen, die de groote weldaden vergaten, welke God door de prinsen van Oranje aan het vaderland had gelieven te bewijzen. Nog onlangs had de smid een leerrede gehoord over de bekende Schriftwoorden: »Vermeng u niet met hen die naar verandering staan,« en hij begreep dat hij hier in de club juist onder dezulken was verdwaald.

't Zou hem weldra nog duidelijker worden.

Inmiddels liep het drukker aan. Allengs verschenen meer bezoekers, meestal kleine burgerlui, maar ook enkele, die blijkens kleeding en voorkomen tot den aanzienlijken stand behoorden. De heer, het raadslid, van wie we al vroeger spraken, trad mede binnen. Zoodra hij Van Kampen zag, liep hij op hem toe, schudde hem zeer gemeenzaam en vriendschappelijk de hand en sprak:

Wel, vriend Van Kampen, ik ben recht blij je hier te zien. Dat gaat den goeden weg op! Ga zitten man, we zijn hier als vrienden en broeders bijeen, allemaal burgers van hetzelfde vaderland.«

De andere »burgers« hadden alvast plaats genomen. De schel klonk telkens, en de kastelein haastte zich het noodige voor de dorstigen boven te brengen. De Gouwe-naars werden gestopt en opgestoken, en weldra zat heel de »brave burgerij« van de club, rookende en drinkende broederlijk bijeen, terwijl er zoo druk en driftig werd geredeneerd, als hing het heil des lands af van hetgeen hier besproken en besloten werd.

Trouwens de meeste aanwezigen trachtten zichzelf wijs te maken, dat het alzoo was. Zij lieten vrouw en kinderen alleen, verzuimden hun zaken, alles ten bate van het lieve vaderland. Dat ze echter ook nog andere redenen hadden om de club niet te verzuimen zou blijken.

«Wil je ook niet wat gebruiken?» vroeg de heer aan Van Kampen, terwijl hij hem alvast een glas wijn inschonk.

De goede smid dorst niet bedanken, hoezeer hij zich verbaasde bij wat hem overkwam. Zoo vriendelijk was mijnheer nog nooit geweest!

«Vrinden,» sprak een ander heer, een der stadsregenten, «is er ook gewichtig nieuws? Maar dat zal Peters ons wel zeggen.»

De bedoelde, een schraal, bleek man, in een zeer kaal jasje, stond van zijn tafeltje op. Van Kampen herkende hem dadelijk. 't Was de drogist, die pas een winkel had geopend, een paar deuren voorbij de smederij. Hij scheen echter in de club reeds zeer goed bekend te zijn, die trouwens meest uit lieden van zijn en Van Kampens stand bestond, als winkeliers, timmerlui, bakkers, slaggers, e.a.

«Er is ditmaal weinig nieuws, geachte heeren,» zoo sprak hij, »schoon ik, naar mijn plicht, alles naarstig heb doorgelezen.»

De drogist werd er namelijk door een paar heeren voor betaald, om geregeld de vele blaadjes en geschriftjes te lezen, die over den prins en de landszaken verschenen. Dat won anderen tijd en moeite uit, die nu hun licht bij den drogist opstaken en ook allicht bij hem aanliepen om eens te praten en — iets te koopen, wat

hem niet onverschillig was. Wegens zijn ambt in de club heette hij in de wandeling »de loopende nieuwsvertelder«. Velen kenden hem allang, daar hij vroeger schoolmeester was geweest, en meermalen voor anderen verzen maakte voor bruiloften enz. of brieven en te-kesten« voor hen schreef: alles tegen betaling.

Willem,« zoo vervolgde de spreker, »zit nog altijd goed en wel op het Loo en houdt hemzelf luikes. Ze zeggen dat Willemijntje wat in haar schild voert, maar niemand weet het rechte.«

»Zijn Hoogheid zit daar veel te warm bij de Geldersche vriendjes, om er gauw vandaan te komen,« sprak een der heeren spottend. »Wat Willemijn betreft, Utrecht is er ook nog en ligt tusschen ons en haar. Ze weet best dat het daar niet Pruisisch is.«

De laatste woorden van den nieuwsvertelder waren voor zijn hoorders wellicht duidelijker dan ze het thans voor den lezer zijn. Zeggen we dus even, dat de toenmalige Stadhouders Prins Willem V, een man niet van doortastend karakter, veelal zijn verblijf in Gelderland op het Loo hield. Hij had daar minder den haat en de vijandschap te vreezen, die vaak in Holland hem werd betoond, waar de regentenpartij, niet het eigenlijke volk, hem bitter vijandig was. Zoo stond het ook in de provincie Utrecht. »Willemijntje«, Wilhelmina, was de zuster van Koning Frederik II van Pruisen, neef en opvolger van Frederik den Groote. Wat vastberadenheid in het doorzetten van een plan betreft, overtrof zij ver haar man, die meer neigde tot toegeven. Zij was »bij 't hek« zooals de lui dat noemden en bij de heeren zeer gehaat. Haar reis uit Gelderland naar Den Haag, een blijk van moed en doortastendheid, gaf aanleiding tot het bekende

voorval aan de Goejan-Verwelle-sluis, waar de Patriotten haar het voortgaan belett'en. Voor de beleediging, zijn zuster aldus aangedaan, vroeg de koning van Pruisen voldoening. Toen hem die werd geweigerd zond hij een leger, voor hetwelk in een paar dagen de krijgsmacht der Patriotten uiteenstoof, zoodat weldra de Pruisen in de poorten van Amsterdam stonden. 't Prinselijk gezag werd toen — doch maar voor korten tijd — hersteld.

De drogist bleef nog even aan het woord. Toen staken allen weer eens een »versche pijp« op, werd er nog eens ingeschonken en kregen de leden van de club — 't liep intusschen vol — den heer te hooren, die Van Kampen tot een bezoek had genoodigd.

Deze heer wees er de vrienden op, hoe het noodig was pal te staan voor de vrijheid, die door »wanbestuurders« en »aterlingen« werd »bedreigd«. Vrije Nederlanders,« zoo sprak hij, »hebben geen meester noodig. We zijn een gemeenebest, waarin het volk zichzelf regeert, door vroede en ervaren mannen, die het bewind voeren, gelijk men hier te Amsterdam, in Den Haag en te Utrecht ziet. Een prins is vroeger noodig geweest misschien, maar nu is hij overbodig en tot een dwingeland geworden, die de rechten des volks schendt en daarin steun vindt bij een deel des volks, dat nog geen verlichte denkbeelden heeft. We zijn vrij. Dat moet alom worden uitgesproken in de raadzaal en in de werkplaats, voor de toonbank en aan de schaaftbank. Ik wijs op het doorluchtig voorbeeld van die jonge predikanten, die leden zijn geworden van excercitie-genootschapper en anderen aanvuren. Dat behoort ook bij den waren godsdienst, die den mensch verheft en hem als een redelijk wezen zijn plichten doet kennen, jegens het Opper-

wezen en jegens zich zelven en den Staat. Onze leeraars moeten ons voorgaan in de deugd, de liefde tot het Vaderland en tot de vrijheid. Dat is beter dan het geroep van »Oranje boven« ! door het gemeen, waartoe de voorgangers soms opwekken. Volgt hen niet, brave burgers! Zoo gij kerkt, doet het bij leeraars, die u de ware broederschap onderwijzen, de gelijkheid aller menschen, die God, deugd en onsterfelijkheid prediken, maar te verlicht zijn om nog smaak te vinden in het oude, evenmin als in de vergoding van den prins, zooals vroeger en ook, helaas, nu nog wel.«

Hier werd de spreker een oogenblik verhinderd voort te gaan door de luide kreten van goedkeuring, die in de zaal opgingen. Hij wachtte even en ging toen voort :

»Ja, wij moeten elkander helpen, als vrienden van ware beschaving en vooruitgang. Dat kunnen we, als we bijv. alleen hen begunstigen, die voor de vrijheid zijn. Koopt enkel bij goede Patriotten ; weest niet gediend van de vrienden der dwingelandij !«

Een kruier en een bakker, die in het gezelschap waren, knikten bij die woorden elkaar veelbeteekenend toe. Zij wisten maar al te goed, hoe mijnheer aan zijn vroegeren bakker en zijn vorigen kruier de klandisie had ontnomen, wijl het Oranjemannen waren. Voortaan moesten Patriotten, zooals zij tweeën, mijnheer bedienen, en dat was niet te versmaden.

Van Kampen echter, die gansch niet voldaan was, over hetgeen hij hier te zien en nog minder over wat hij te hooren kreeg, trok bij de woorden van mijnheer een bedenkelijk gezicht, en blies zware rookwolken uit de lange pijp, die hem heel gul was aangeboden. Na dezen redenaar kwamen nog weer andere aan het woord,

doch wat zij zeiden was altijd nagenoeg hetzelfde. brave lieden moesten zich vereenigen in den strijd de vrijheid en tegen de macht der dwinglandij.

Na al dit fraais kwamen de speelkaarten voor den dag — 't liep al tegen tien uur — men stak nog eens op, dronk nog eens, en toen begon het spelen in groepjes.

Van Kampen stond op, al bleven ook de meesten nog. Hij had een afkeer van het kaartspel, had het nooit willen leeren.

„Doe je niet mee?“ vroeg mijnheer.

Niet graag,« zei de smid, »en 't wordt al laat. Ik ga.«

Nu,« zei mijnheer, »we hopen je spoedig weer te zien, je bent hier, dat weet je wel, onder vrienden, die malkaar helpen en steunen. Je komt zeker wel terug?“

Van Kampen zei ja noch neen daarop, en ging heen, in zijn hart vast besloten nooit meer in de club te komen. Hij had reeds den eersten keer genoeg gezien en gehoord om te begrijpen, dat men in dit gezelschap door »brave menschen« verstond vijanden van Oranje, en die tevens vijanden waren van de waarheid, die naar de godzaligheid is; menschen verdorven in het verstand, die wel druk redeneerden over deugd en braafheid, maar wier hart ver was van God en uitging naar de wereld, die liever kaartten dan kerkten, en meenden door eigen braafheid en burgerdeugd zeker het hoogste geluk te zullen deelachtig worden, hier en hiernamaals.

En de smid, al was hij een eenvoudig man, gevoelde toch wel, hoe deze menschen hun eigen eer en niet Gods eer zochten, en dat hij bij hen niet behoorde.

Toen Van Kampen thuis kwam, verhaalde hij aan zijn vrouw zijn wedervaren, en voegde er bij:

»Ik denk niet daar weer heen te gaan. Ik voel me er niet thuis, al waren ze ook vriendelijk.«

Daarbij bleef het.

Veertien dagen later kreeg onze smid op een avond bezoek van denzelfden hoogen heer, die hem eerst zoo vriendelijk tot de club had uitgenoodigd. Ook dit bezoek was weer zoo iets ongewoons, dat de smid dadelijk begreep hoe er een bedoeling achter zat. Dit werd hem nog duidelijker toen de ander zei :

»Wij hebben je in lang niet in de club gezien, baas. Je komt toch nog eens terug?«

»Dat durf ik niet beloven,« zei Van Kampen.

»Beviel het je dan niet?«

»Om u de waarheid te zeggen neen. Ik voelde mij daar niet op mijn gemak. Ik ben het niet gewoon 's avonds laat uit te blijven, en nog minder kaart te spelen. Ook hinderde mij wat er gezegd werd over den prins en de prinses van Oranje. Hun geslacht heeft ons land zoo veel goeds gedaan; dat heb ik al op school geleerd.«

De bezoeker keek niet vriendelijk.

»Je gelooft dus nog aan die oude dwaasheden?« sprak hij wrevelig. »Nu, dan heb ik je ook niets meer te vragen.«

En onze smid oogde hem hoofdschuddend en met een zucht na. Hij begreep best, dat deze afloop der zaak hem geen goed zou doen, maar hij sterkte zich in den Heere God en dacht aan de woorden uit Psalm 1 vs. 1.

't Was eenigen tijd na dit gesprek dat Jan Velders zich, gelijk we verteld hebben, aan het huis van den heer vervoegde om iets te hooren over het weghalen der kachels. We weten ook reeds welk antwoord hij kreeg, en ieder begrijpt licht waarom.

HIER EN ELDERS.

Voor Van Kampen volgden thans geen blijde dagen. Want het voorbeeld van mijnheer, die reeds niet de eerste was, werkte op anderen, en dat werd in de smederij zeer merkbaar. Velders begon reeds te vreezen, dat de baas hem zou ontslaan bij gebrek aan werk, toen er onverwacht een groote, maar niet gewenschte verandering kwam. De vrouw van den smid namelijk, die meer dan dertig jaar zijn trouwe hulp was geweest, werd ziek en stierf. En al behoefde haar man niet te treuren, als die geen hoop hebben, al wist zijn vrouw dat zij met Christus zou wezen, toch was haar dood een zware slag voor den baas, die in den laatsten tijd toch al weinig vreugd gekend had.

De groote vraag werd nu, hoe het voortaan met de huishouding gaan zou. Van Kampen had geen kinderen meer thuis. Hij had er trouwens slechts één gehad, een zoon, die echter reeds jaren geleden was gestorven, en een weduwe met een dochtertje naliet, voor welk gelukkig gezorgd werd, doordat de moeder een postje kreeg, waarvan zij heel bescheiden met het kind leven kon. Thans was deze dochter zelf reeds groot en zorgde voor moeder.

Nu begreep Van Kampen, dat het wellicht goed zou zijn, zoo hij zijn kleindochter kon bewegen met haar moeder bij hem te komen inwonen en voor de huishouding te zorgen. Ruimte bood zijn huis genoeg. Na vrij wat pratens werd men het eens. De oude juffrouw, die

reeds eenigen tijd van een klein jaargeld leefde, zou zoo veel of weinig doen, als zij zelf verkoos, en haar dochter nam op zich de kleine huishouding te besturen. Weldra werd dan ook alles zoo ingericht, al zou dat ook gevolgen hebben die op het oogenblik nog niemand had voorzien.

De jongste nieuwe huisgenoot was in meer dan één opzicht het tegenbeeld van onzen smid. Deze was eenforsch man, die nog in niets verried, dat hij al naar de zestig liep. Zijn vuisten, die den smeedhamer met kracht omvatten, geleken zelf wel hamers. En zijn geheele gestalte teekende kracht. De kleindochter Betje daarentegen was, vergeleken bij Van Kampen, klein en tener. Zij zou moeite gehad hebben den zwaren hamer ook maar even op te lichten. Bij grootvaders gezonde kleur stak haar bleekheid scherp af.

Maar ook naar het innerlijke was er merkbaar verschil. Baas Van Kampen, schoon in den grond der zaak een goedhartig man, had iets stroefs en stugs, dat althans den eersten indruk bij anderen niet juist aangenaam maakte. Hij had alle hart voor zijn werk, zorgde goed voor zijn knechts, bediende de klanten vlug en goed, maar den tijd om vriendelijk te wezen nam hij er om zoo te zeggen niet af, hoe bescheiden hij anders ook wezen mocht. Dat de Schrift ons zegt vriendelijk te wezen jegens alle menschen, had hij dikwijls genoeg gelezen, en vond hij ook voortreffelijk. Doch hij vond het ook heel moeilijk het altijd toe te passen. Toch noemden allen, die hem lang en goed kenden, hem »besten kerel«.

Bij Betje was het juist andersom. Van de stroefheid die grootvader kenmerkte, was bij haar weinig of niets

te ontdekken. Zong onze smid alleen des morgens en des avonds, bij de huiselijke godsdienstoefening, de kleindochter zong den halven dag, nu eens een psalmvers, dan weer een der vele liederen, die onze vaderen hadden, en die nu grootendeels vergeten zijn. Voor ieder had zij een goed woord over, en knorde zelfs niet als bakker of melkboer des morgens wat laat kwamen, hoe lastig dat ook was, wijl het werk meebracht dat men ontbeet juist als de Westertoren acht had geslagen. En baas Van Kampen was een man van de klok !

Gelukkig was, dat in één zaak grootvader, schoondochter en kleinkind het volmaakt eens waren. Alle drie hadden lust tot den dienst des Heeren en leefden in Zijn gemeenschap. Daardoor voelden zij zich ook aan elkaar verbonden, gelijk trouwens reeds vroeger, maar nu allengs nog meer.

Als onze smid des morgens met zijn knechts een hoofdstuk uit de Schrift las, waren ook de huisgenooten tegenwoordig. Later op den dag kregen de werklui, die aan den winkel waren, een kop koffie. Zoo maakten ook zij met Betje en haar moeder kennis, en dat viel niemand tegen. Wat Jan Velders trof was, dat hij hier iemand zag, die God vreesde en toch zoo opgeruimd en blijmoedig kon zijn. Zulke menschen had hij nog niet veel ontmoet. De baas was wel, gelijk Jan moest erkennen, een goed, oprecht en hulpvaardig man, maar hij was zelden vroolijk en deugde, naar Velders meende, niet bij jonge menschen. Ernstig te zijn, zoo ingetogen te leven, dat zou Jan, zoo dacht hij bij zich zelf, ook wel doen, als hij maar eerst zoo oud was als nu zijn baas, die het zeker in zijn jongen tijd er ook wel van genomen had.

Maar nu zag Velders hier een jong meisje, aan wie het in alles bleek, dat ook zij tot de *fijnen* behoorde, en die toch heel vroolijk door het leven ging, een lied zong, lachte en schertste, en voor allen een goed woord had. Als Jan des Zondags met zijn vrienden uitging, ontmoette hij op de plaatsen waar men *aanlei*, ook wel meisjes, maar die waren vervuld van allerlei ijdelheid en hielden dol van dansen en pretmaken. Hier echter zag hij er een, dat ook vroolijk was, maar op geheel andere wijs, die 's Zondags naar de kerk ging en niet naar de Plantage of den Overtoom, en de vele drinkwinkels die daar toen waren. Vroomheid en blijdschap konden dus samengaan. De dienst des Heeren behoefde geen treurdienst te wezen. Dat had Jan in het Weeshuis en elders vroeger ook wel eens gehoord, maar hij had het zelden gezien. Betje echter toonde hem, zonder het zelf te weten, dat het werkelijk zoo was. En dat maakte diepen indruk.

Tot recht verstand van 'tgeen volgen zal, moeten wij thans eenige jaren in ons verhaal teruggaan.

Zooals de lezers zich herinneren, werd indertijd het rijk geladen koopvaardijship, waarop Velders zich bevond, door de Britten genomen, voor goeden prijs verklaard en naar Londen gevoerd.

Schip en lading werden later verkocht ten voordeele van de eigenaars van het Engelsche vaarttuig. 't Een en ander bracht een ontzaglijke som op. Hoeveel elk kreeg wordt niet vermeld, maar in elk geval viel het zeer mee, gelijk blijken zal.

Een der mede-eigenaars van het Britsche schip was de koopman John Warder, die te Londen woonde, en behoorde tot de secte der zoogenaamde Kwakers.

De Kwakers, die elkander echter nooit zóó maar Vrienden noemen, vormen een genootschap, dat vooral in Engeland en Noord Amerika veel aanhangers heeft. De stichter daarvan was zekere Fox, die nu twee en een halve eeuw geleden in Engeland leefde, waar toen in het maatschappelijk leven veel verkeerds heerschte en het Hof alles behalve een voorbeeld gaf van Christelijken wandel. Fox, die geen geleerd maar een vroom, godvreezend man was, trad als prediker tegen veel kwaad op, en vond overal hoorders.

Dit mishaaide echter den machthebbers in Staat en Kerk, en Fox kwam, evenals dit bijv. Bunyan is gebeurd, in moeilijkheden met de Overheid. Werd hij om zijn optreden en leeringen voor den rechter geroepen, dan sprak hij tot dezen: »Gij behoortet te beven voor het Woord van God«. Nu heet beven in het Engelsch: *t o q u a k e* en vandaar kregen Fox en zijn aanhangers bij het volk den naam van *Q u a k e r s*, Kwakers, dien zij sedert behouden hebben.

't Was jammer, dat hij en zijn vrienden soms wel wat te ver gingen. Zoo leerden zij dat, hoe goed de Schrift ook was, toch een inwendige geestelijke verlichting hooger stond en het daar meer op aankwam. Ambten en bedieningen in de Gemeente werden bij hen noch gevonden noch erkend. Ook den eed en het dragen van wapenen keurden zij af. Voorts leefden zij zeer eenvoudig, en spraken ieder, wie ook, aan met wat wij ongeveer jij en jou zouden noemen (het Engelsche *t h o u*, niet het overal gebruikelijke *y o u*). Tegenwoordig hebben de Kwakers vrij wat van hun oude instellingen op zij gezet, ten minste vele onder hen, die men dan ook niet meer als vroeger aan hun kleeding voor Kwakers

kan herkennen. Ook de vroomheid van eertijds heeft bij niet weinigen voor wereldschen zin plaats gemaakt. Uit het bekende boek »De Negerhut« leert men hen tamelijk goed kennen. Dat zij in de maatschappij veel goeds hebben bewerkt, is onbetwistbaar.

John Warder, de Kwaker, was, in tegenstelling met de andere heeren, volstrekt niet in zijn schik over hetgeen geschied was. Allen oorlog achtte hij uit den booze, dus ook dien met Nederland. Wat het Nederlandsche schip en de lading had opgebracht was, geloofde Warder, op onrechtmatige wijs door de Britten verkregen, en hij voor zich wilde er geen stuiver van hebben. Hij zei dit ronduit, maar de andere eigenaars lachten of haalden de schouders op. Toen alles verdeeld was, kreeg ook Warder wat hem toekwam eenvoudig thuisgestuurd.

Wat nu te doen? 't Geld wegwerpen was toch al te dwaas, en het voor zich behouden wilde de eerlijke Kwaker evenmin. Ten slotte kwam hij op een gedachte, die den goeden weg scheen aan te geven. Hij zou de eigenaars van het Nederlandsche schip opzoeken, en dan van het geld, dat hem, Warder, was toegewezen, aan elk hunner zooveel uitkeeren als hem daarvan toekwam. Dan was alles in orde.

Doch dit besluit was wel zoo gemakkelijk genomen als uitgevoerd. Dat zou de goede Kwaker inzien.

In de jaren, dat de oorlog nog duurde, was er vooreerst geen sprake van, dat het onderzoek naar de eigenaars kon geschieden. Daarop volgden de onrustige tijden, van 1785 tot 1795, die wij uit onze geschiedenis kennen. 't Leek wel op een burgeroorlog tusschen de partijen, waarover we reeds meer spraken. Vele aanzienlijken, tegenstanders van den Prins, verlieten het

land. Vele zaken geraakten in verwarring, kortom, het was geen wonder, dat Warder, toen hij ten slotte zijn voornemen kon uitvoeren, op allerlei moeilijkheden stuitte. Toch slaagde hij er in ettelijke belanghebbenden te vinden, die elk eerlijk hun deel kregen, al stonden ze niet weinig verbaasd over zoo iets ongehoords.

Het gelukte hem echter niet zijn voornemen geheel te volvoeren, al bleef hij daarop steeds bedacht. Althans bij zijn dood was er van het bedoelde geld nog een vrij aanzienlijke som over, waaruit blijkt, gelijk ik reeds zei, wat ontzaglijken buit de Engelschen indertijd gemaakt hadden.

Het nog overige gedeelte geld had Warder, bij testament, in bewaring gesteld bij de Kwakersgemeente te Londen. Het geld, zoo was bepaald, zou op rente gezet, en de rente er jaarlijks bijgevoegd worden. Intusschen moest weer van tijd tot tijd beproefd, of toch nog mogelijk was de rechthebbenden er op in Nederland te ontdekken.

Voor een trouw beheer van het geld werd dan ook door de Kwakers voortreffelijk gezorgd. Doch wat het onderzoek in Nederland betreft, dat ging al bezwaarlijker. De «Fransche tijd» was begonnen, heel Europa moest zich min of meer schikken naar den wil van den machtigen Napoleon. Alleen Engeland bukte niet voor zijn macht, bestreed hem, en was telkens met Frankrijk in oorlog. Engelsche schepen kwamen hier niet, alle handel met de Britten stond stil.

Zoo viel het dan ook den Kwakers hoogst moeilijk aan den uitersten wil van Warder te voldoen. Wel beproefden zij het nog een paar maal, doch vergeefs. En ook stierven intusschen de gezochten weg; kortom ten slotte

bleken de rechthebbenden heel niet meer te vinden, en besloot men de som maar trouw te bewaren, tot zich een gelegenheid zou voordoen die naar behooren te besteden.

Doch die zou eerst komen, een halve eeuw nadat John Warder zoo tegen zijn zin in het bezit van een schat was gesteld.

Thans keeren we tot baas Van Kampen en die met hem in betrekking staan, terug.

Niet lang nadat de nieuwe huisgenooten hun intrede hadden gedaan, had er iets plaats dat, gelijk die intrede voor Jan Velders van groote beteekenis zou zijn.

Op een morgen namelijk, terwijl hij welgemoed stond te smeden, hoorde men plotseling een luid gekraak, gevolgd door een geschreeuw, en een zwaren, doffen slag. Verschrikt zagen de baas en de knechts op. Aanstonds werd hun duidelijk wat er gebeurd was. De zware blaasbalg, die aan de zoldering hing, en diende om het vuur aan te wakkeren, was naar beneden gekomen! Wellicht had men verzuimd na te zien of alles in orde was. In elk geval had er een ernstig ongeluk plaats gehad. Want Velders, door het neergeplofte stuk van den blaasbalg getroffen, lag roerloos op den grond; alleen een zacht gekerm bewees, dat hij nog leefde.

De bewustelooze werd naar de binnenkamer gedragen en daar op een rustbed gelegd. Een der knechts liep naar een geneesheer, die gelukkig nog thuis was en weldra verscheen. 't Bleek dat er bij Velders waarschijnlijk niets gebroken of zwaar gekneusd was, maar dat hij buiten kennis lag, denkelijk 't gevolg van den slag, dien hij juist boven op het hoofd had gekregen. De zieke werd te bed gebracht, mocht liefst niet vervoerd, en de

baas was zoo vriendelijk dadelijk een plaats voor zijn knecht in te ruimen.

Gelukkig, dat er nog meer beschikbaar was, namelijk twee goede verzorgsters of verpleegsters. Vrouwen als onze tegenwoordige verpleegsters en diakonessen, die zich bepaald aan het verzorgen van zieken wijden, kende men toen niet. Wel waren er mannen en vrouwen die voor geld uit ziekenoppassen gingen, maar liefst gebruikte men dezulken niet. Hier bij den smid echter behoefde het aan de noodige hulp niet te ontbreken. Van Kampen's schoondochter nam de zorg voor Velders dadelijk op zich en Betje hielp daarbij zooveel de waarneming van het huishouden toeliet.

Had men gehoopt, dat het met den zieke na enkele dagen wel weer schikken zou, dat liep anders. De dokter zei al spoedig, dat er wel alle kans was op herstel, maar dat het lang duren zou eer het daartoe kwam. Nu had de baas zich zeker van de zaak af kunnen maken en den zieke naar diens kosthuis of naar het gasthuis zenden, maar hij kon dat niet van zich verkrijgen. Zoo werd dan besloten, dat Jan vooreerst zou blijven waar hij was.

In de weken die nu volgden, had deze alle gelegenheid om de nieuwe huisgenooten van den smid goed te leeren kennen. Men deed voor hem wat men kon, en geen zoon of geen broeder des huizes had het beter kunnen hebben dan hij, die toch eigenlijk, gelijk hij het zelf later uitdrukte, hier «wild vreemd» was. De oudere juffer vervulde haar taak met hartelijke bereidvaardigheid, zorgde dat wat de dokter bepaalde, ook gebeurde, en toen Jan weer helder van hoofd werd, kwam zij vaak bij zijn bed zitten, las hem wat voor uit de Schrift of uit een geschikt boek. en sprak met hem liefderijk en

ernstig. Evenzeer deed Betje haar best om voor den zieke 't een of ander klaar te maken, dat hem smaken en sterken kon, en steeds had zij daarbij een vriendelijk en opwekkend woord voor hem over, bemoedigde hem, en zong een psalm of een lied, waar de zieke nu gaarne naar luisterde.

Veel zorg, teederheid en liefde was de jonkman dusver niet gewoon geweest. In het Weeshuis werd men wel naar behooren verpleegd, maar er waren honderden kinderen en vele »vaders« en »moeders«, zoodat het moeilijk ging aan elk kind de hartelijkheid te betoonen, welke het juist thuis, in het huisgezin zoo heerlijk kan maken. Op het schip had Jan almeê niet veel liefde genoten en ging het dikwijls ruw toe. En later in zijn kosthuis — nu ja, daar kreeg hij voor zijn geld zooveel men er voor missen kon en wilde. Maar hier vond Velders voor het eerst, naar hem althans leek, dat menschen, vreemde menschen, iets bepaald voor hem deden en dat trof hem zoo diep, dat den jonkman soms de tranen in de oogen kwamen, al trachtte hij dat ook zooveel mogelijk te verbergen.

Maar Velders ontving ook nog iets beters dan louter lichamelijke verzorging en verkwikking. Als de juffer hem voorlas uit de Schrift, dan kwamen Jan allerlei herinneringen voor den geest uit zijn kindertijd. Dan herleefden weer in zijn geest de oude verhalen, de vele goede woorden, die hij in zijn jeugd vaak had gehoord, maar waaraan hij later zelden of nooit meer had gedacht. Doch er was nog iets meer en beters dan louter herinnering aan het verleden van zijn jeugd. Hij hoorde de woorden der Zaligheid, der genade die God in Zijn lieven Zoon den zondaar biedt. Hij vernam nu — al

was het niet voor het eerst, maar thans luisterde hij — dat hij een zondaar voor God was, en ook hem werd toegeroepen: »Haast u om uws levens wil; vlied den toekomenden toorn!» Ik zeg, hij luisterde, d. w. z. hij gaf acht op wat hij hoorde, thans, nu de Heere hem op het ziekbed had gelegd. En zoo kon hem het onheil tot een zegen worden. Hij werd geneigd, met zachtmoedigheid, gelijk de Schrift zegt, het woord te ontvangen, dat in hem geplant werd, en dat zijn ziel kon zalig maken.

Was er ook minder gelegenheid om met Betje te spreken, toch liet haar stille wandel zonder woord, gelijk wederom de Schrift zegt, niet na diepen indruk op den zieke te maken, temeer wijl zij zoo trouw en goed zorgde, dat hij al 't noodige, ja nog meer ontving. Betje sprak niet veel met hem, maar hij had gelegenheid op te merken, hoe voortreffelijk zij ook alles voor de huishouding naar behooren regelde, en blijmoedig en trouw haar taak verrichtte heel den dag.

Had Jan wel eens gevreesd, dat hij een bestraffing ontvangen zou, wijl hij zoo geheel andere wegen bewandelde dan de baas en de zijnen, daarvan gebeurde echter niets. Wel gebeurde het, dat Betje eens zei: »Wat u overkomen is, is zeker niet buiten den Heere omgegaan, en Hij zal er Zijn bedoelingen mee hebben«, of wel: »'t Is niet prettig ziek te wezen, maar grootvader zei wel eens tot mijn vader, naar ik heb gehoord, toen die ook ziek lag: »De krankheid van het lichaam kan van Gods wege het middel zijn tot de genezing van de ziel«. En Velders gevoelde beter dan hij het zeggen kon, hoe er in die woorden een diepe waarheid lag, en ook kreeg hij achting voor het meisje, dat zonder ijdel verhaal van woorden, zoo juist wist te zeggen, waar het op stond.

Het duurde verscheiden weken eer de zieke weer in staat was iets te doen, en nog veel langer voor hij opnieuw in de smederij aan den arbeid kon gaan. Al dien tijd bleef hij ten huize van den baas, werd er trouw verzorgd, nog veel beter dan in zijn kosthuis, schoon hij daar betaalde en bij Van Kampen niet.

Toen Velders den Heere danken kon, dat hij weer hersteld was — en dat vergat hij nu niet, gelijk zoo vaak vroeger — was hij ook niet meer geheel dezelfde als vroeger. Hij had tot nog toe ja wel steeds eerbied en ontzag gehad voor vrome menschen, maar 't was gelijk een straatjongen voor een politiedienaar, welken hij liefst ver van zich afziet. Den dienst des Heeren had Jan steeds beschouwd als iets vervelends, goed voor stijve en sombere menschen, niet voor wie blij door het leven wil gaan, en vooral niet voor jongelui. Over deze dingen nu had Velders tijdens hij ziek lag, en kon nadenken, geheel andere gedachten gekregen dan vroeger. Zelfs begreep hij nu hoe in dien baas, schijnbaar zoo streng en kort, toch een liefdevol hart woonde. Jegens hem, als jegens de twee andere huisgenooten gevoelde Jan groote dankbaarheid. En hij besloot dit te toonen zoodra het mogelijk zou wezen. Al dadelijk bood hij aan een poos voor niet te werken om zoo de gemaakte kosten te vergoeden. Doch de smid wou daarvan niet hooren en zei kortaf: »Met Gods hulp komen we dat ook wel te boven.«

IV.

VERANDERING EN ACHTERUITGANG.

Weer gingen een paar jaren voorbij, maar ze brachten voor Van Kampen weinig verbetering, of beter gezegd, hij ging al achteruit. De »Keezen« — en dat waren vele aanzienlijken — konden het hem niet vergeven, dat hij een »Oranjeklant« was. Dus wilde althans geen van hen zijn klant wezen.

Dat merkte onze smid maar al te goed in zijn zaak en in zijn beurs. Toen een zijner knechten stierf en een ander de stad verliet, had hij geen nieuwe in hun plaats genomen. 't Was ook niet meer noodig. In zijn boek viel al minder bij te schrijven. Wel had hij nog tal van klanten behouden, maar meest kleine burgers, en van die alleen kon de smederij onmogelijk bestaan.

Op 'zekerem morgen ging Van Kampen na het ontbijt even de deur uit, om een bezoek te brengen bij den scheerder, of den scheermeester gelijk men destijds nog veelal zei, toen zulk een man ook tevens nog vaak zoo ongeveer als geneesheer dienst deed.

Hij trof echter den scheerder niet thuis. De meester zou wel dadelijk komen.« In afwachting daarvan zette hij zich neer. Wel hing er een vers aan den muur getiteld: »Aan den wachtenden scheerklant«, maar onze vriend kende dat al haast uit het hoofd. Doch rondziende ontdekte hij, dat er blijkbaar pas een tweede »schilderij« den winkel was komen sieren. Uit tijdverdrijf trad hij nader en verbeeld u zijn verbazing toen hij daar las:

DE TIEN GEBODEN DER HEEREN STATEN.«

Wij zijn de Heeren uwen Staten die u uit de Slavernij der Heerzucht voor eenige tijd uytgeleyd hebben.»

't Eerste Gebod.

Gij en zult geen anderen dan Oranje-Statē voor uw aangezicht hebben.«

't 2e Gebod.

Gij en zult geen gesneden beeldt nog eenig gelijkenisse maken ; nog van Vader Hoofd, die in Vrankryk is nog van Capelle, die in de aarde is nog van eenig Patriot, die in het water gesmeeten en onder de aarde is ; Gij en zult over die niet zuchten nog weenen, want wij de Heeren Staten zijn Heersuchtige Staten, die de versmading van Oranje niet hebben kunnen vergeven, also wij onse magt van hem alleen ontfangen. Daarom zullen wy u, of uwe kinderen laten bezoeken door het Jan Hagel, also wij zeer wel weten bij een vrij Volk daar geen Regt toe te hebben, maar wij doen mildadigheid aan duyzende, die Oranje schreeuwen, schatten opbrengen om ons rijk te maken, en onse geboden onderhouden.«

't 3e Gebod.

Gij en zult den Naam der Heeren Staten niet zonder Oranje noemen, want wij Heeren zullen niet onschuldig houden, die onsen naam ydelijk gebruyken.«

't 4e Gebod.

Gedenk den 2den Maart, dat gij uw ligt niet vergeefs laat branden. Allen dagen moet gij nu oranje dragen, of gij wordt getrapt en geslagen, maar den 8sten Maart

is de geboortedag van den Prins, den Heer uwer Staten, dan zult gij niet nalaten dubbeld oranje te dragen, Gy, nog Uw Zoon, nog Uw dochter, nog Uw dienstknecht, nog Uw dienstmeyd, nog Uw mistkar, nog Uw vreemdeling, die met jenever-oly loopt: want op dien dag is de Prins geboren, daarom bepaalden de Heeren deezen dag, om op dezelve te illumineeren.«

't 5e Gebod.

Eert als uwen Vader de Prins, en als uw moeder zijn wijff, opdat gij niet naar Weezel wordt gedreven, en uwe dagen verlenget worden, daar de Prins uw Heer U aan vetten ampten helpt.«

't 6e Gebod.

Gij en zult niet doodslaan dan Keesen.«

't 7e Gebod.

Gij en zult het Regt niet reekenen.«

't 8e Gebod.

Gij en zult niet steelen, als onder het plunderen.«

't 9e Gebod.

Gij en zult geen echte getuigenis voor Patriotten geeven.

't 10e Gebod.

Gij en zult niet begeeren een zoldaatensnaphaan, Gij en zult niet begeeren een zoldaatenspatroontas, nog zijn kruut, nog zijn lood, nog iets dat van een zoldaat is.«

Van Kampen werd verontwaardigd. Hij begreep heel goed, hoe dat spotstuk, na de herstelling van 's Prinsens gezag door de Pruisen, een venijnige aanval was op de

huidige bewindvoerders, die voor Oranje waren, terwijl de voornaamste Patriotten waren uitgeweken naar Frankrijk en België. Een der twee heeren in »het 2e gebod« genoemd was burgemeester van de stad geweest, »Vader« Hooft, een felle tegenstander van den Prins en de ander was Van de Capelle een bekend Overijselsch patriot.

Zonder lang bedenken riep Van Kampen »Volk!« en toen de huisjuffer verscheen, zei hij kortaf :

»Ik groet u; ik ga heen.«

Maar mijn man komt heusch dadelijk; hij moest er al wezen.«

»'t Kan wel zijn, maar in een winkel, waar zoo gespot wordt met Gods Woord, laat ik me niet scheren.«

Eer de vrouw vragen kon wat Van Kampen bedoelde, was deze al verdwenen. Waarom, dat vatte zij niet. Doch toen zij haar man bij zijn thuiskomst vertelde wat er gebeurd was, begreep deze het des te beter en zei :

»Laat die leelijke Oranjeklant gerust wegblijven. Ik zal 't hem wel betaald zetten. Dat muisje kan een staartje hebben.«

Daartoe bood zich ongelukkig alle kans. Want een scheerwinkel was destijds — gelijk nu nog wel — ook een praatwinkel. Daar werden allerlei nieuwtjes verteld, en in die dagen ook druk geredeneerd over den prins, zijn vijanden, den toestand des lands en zooveel meer waarvan elk zich verbeeldde verstand te hebben.

Zoo had dan ook de scheerder weinig moeite om — hij was ook lid van de club, die nu echter weinig meer saam kwam — allerlei hatelijks over Van Kampen te vertellen, vooral — al moest dat thans meer bedekt geschieden — dat hij tegen de vrijheid was en de dwing-

landij van den Stadhoudcr goed prees. Ook bij zijn buitenklanten deed de man zijn best om den smid in een kwaad daglicht te stellen. En meer dan één geloofde wat hem verteld werd.

Trouwens, dat de smid een beslist Oranjeman was, viel niet te loochenen.

De staart van de muis begon zich te vertoonen.

Toen de omwenteling van 1787 plaats had gevonden die — al zou het niet voor lang zijn — den prins in eer en waardigheid herstelde, had onze smid gehoopt, dat ook voor hem weer betere dagen zouden aanbreken. Doch die hoop bleek ijdel. De oude, goede klanten, zulke waarvan de zaak eigenlijk moest bestaan, waren 't land uitgeweken, of hadden zich tot een ander begeven.

Daarbij waren de tijden slecht, en de kleine burgerman had niet vaak een smid noodig en ging, daar Van Kampen's winkel als wat »verloopen« werd beschouwd, ook niet bij voorkeur tot hem. »De man wordt oud, hij heeft zijn besten tijd gehad,« zeiden weer anderen, en ieder had zoo een reden om Van Kampen voorbij te loopen.

Tenslotte ontzonk onzen smid de moed. Niet dat hij zijn vertrouwen op den Heere verloor, maar hij gevoelde al ouder wordend geen lust meer om de zaak nog langer voort te zetten. Trouwens, daarvoor zou geld noodig geweest zijn en dat ontbrak hem. Wel had hij een vriend gehad, die hem kon helpen, maar deze was kort geleden gestorven. En toen Van Kampen zich tot den zoon van dien man wendde, had hij een koel antwoord gekregen. Later bleek hem, dat ook hier de Oranjehaat er tusschen zat.

Groote veranderingen brachten de eerstvolgende jaren,

niet alleen voor ons land en volk, maar eveneens in menig huis, ook in dat van den smid.

De Patriotten hadden eindelijk verkregen wat zij wenschten. In 1795 moest de Prins met de zijnen het land ruimen en de wijk nemen naar Engeland. Al wat aan hem en zijn bestuur herinneren kon, moest verdwijnen. Van Frankrijk, waar pas de groote omwenteling had plaats gegrepen, en »vrijheid, gelijkheid en broederschap« was ingevoerd, verwachtte men alle heil. Hadden de Franschen de republiek uitgeroepen, wij moesten ook zoo doen, en zoo werden dan de Vereenigde Nederlanden hervormd tot een »Bataafsche Republiek«, die het . . . een groote tien jaar uithield !

Als broeders werden de Franschen hier begroet. Zij hadden immers geholpen het land te bevrijden en den dwingeland te verdrijven. De uitgeweken Patriotten keerden terug, en rijk en arm danste broederlijk om den vrijheidsboom, het teeken van den gouden tijd, die nu zou aanbreken. De waarheid is, dat we in geen twee eeuwen rampspoediger tijden gekend hadden dan thans volgden.

De Fransche vriendschap kostte ons al aanstonds veel geld, en heel de verandering die plaats greep berokkende ons de vijandschap van Engeland, en daardoor straks het verlies van rijke, kostelijke bezittingen van Overzee, die we nooit hebben teruggekregen.

Ook bij de vrienden, die we uit ons verhaal leerden kennen, is veel veranderd.

Van Kampen's oude, welbekende smederij is uit de Hartenstraat verdwenen. Wel bestaat zij nog, maar overgebracht naar de Rozenstraat, een der lange, nauwe straten van dat deel van Amsterdam, 'twelk in de wan-

deling »de Jordaan« heet. Is daarmee de »stand« van de smederij verminderd, zoo is het ook met haar beteekenis. Inplaats van den patroon met een knecht of tien, vindt ge er thans slechts den baas met een jongmaatje. Die twee samen kunnen thans het werk best af.

Die baas echter is niet meer de oude Van Kampen. Toch is het een goede bekende, en wel Jan Velders, de »diaken-weesjongen« zooals zijn scheepsmakkers hem vroeger noemden. En als we het binnenvertrek achter de smederij binnengaan, dan hebben we kans daar juffrouw Velders aan te treffen, en we bespeuren dan meteen dat ook zij ons geen vreemde is. We herkennen in haar nog zeer goed dezelfde Betje, Van Kampens kleindochter, die we jaren geleden als de huishoudster van haar oom bezig zagen.

Hoe was dit alles zoo gekomen ?

Toen de zaken al slechter gingen, en Van Kampen het volle loon onmogelijk kon betalen, verlieten hem begrijpelijkerwijs de knechts, die hij nog behouden had, al was hun handeling ook minder erkentelijk jegens den man, die hun jarenlang 't brood had laten verdienen. Eén echter bleef en die eene was Jan Velders. »U hebt me zoo trouw en goed laten verzorgen, toen ik dat ongeluk kreeg,« sprak hij tot den baas, »dat ik leelijk zou handelen als ik u nu in den steek liet. Ik zal werken voor wat u geven kunt, wellicht komen er betere tijden. In alle geval ga ik niet uit mijzelf heen.«

En zoo bleef Van Kampen met dezen knecht over. En het is niet onbegrijpelijk of liever heel verklaarbaar, dat die twee, ondanks het groot verschil in leeftijd, mettertijd vrienden werden en zoo met elkaar omgingen. Alle werk toch moest nu door hen, voor zoover noodig, samen

worden verricht. Ze waren heele dagen in elkaars gezelschap, raakten veel meer in gesprek en leerden de een den ander veel beter kennen dan vroeger.

De baas werd spraakzamer dan hij ooit in den winkel was geweest, en de knecht dorst zich veel vrijer uitspreken dan eertijds. Er was tusschen hen een genegenheid ontstaan, die maakte dat men elkaar gaarne hielp. En zoo vlotte het werk best, — was er maar meer werk geweest!

Nu kwam er echter iets bij, dat vroeger althans in één hunner had ontbroken. Jan Velders was de oude niet meer. Wat hiervan, menschelijkerwijs, de oorzaak was, hebben we gezien. Allengs had hij het gezelschap van lichtzinnige vrienden er aan gegeven. Het schuitje-
varen en nog meer op Zondag was uit. Hij ging weer geregeld, als in zijn jeugd, ter kerk en bracht dikwijls een deel van den rustdag bij Van Kampen door.

Vroeger zou hij dat heel vervelend hebben gevonden, doch nu niet. Want er was in hem, door de werking van des Heeren Geest, een lust ontwaakt, tot de hooge en eeuwige dingen van Gods Koninkrijk, een zoeken van den Heere Jezus en het heil dat in Hem is. Zoo lusterde hij nu ook gaarne, als zijn oude vriend sprak of las over den Heiland, die de Weg is ter behoudenis. Want hij gevoelde, dat ook hij zulk een Verlosser noodig had en hoe het een genade des Heeren was, dat hij vrienden had gevonden, die hem op den Zaligmaker wezen en uit het Woord spraken, dat den eenvoudigen wijsheid geeft.

't Sprak vanzelf, nu Velders als het ware van knecht huisvriend was geworden, dat hij ook meer in aanraking kwam met de overige huisgenooten. Hij was nog geens-

zins vergeten wat de moeder en de dochter voor hem hadden gedaan. Zij op hun beurt hadden groote achting voor hem gekregen, door zijn gedrag jegens zijn baas. Zoo ontstond er dus weerzijds een genegenheid, die er ten slotte toe leidde, dat Jan, die Betje reeds lang had liefgekregen, haar ten huwelijk vroeg. En al was nu Velders ook haar mindere in stand, en kon hij haar geen leven van gemak en weelde beloven, Betje zag daar niet op, eenvoudig omdat zij wederom Velders lief had. Dat ook hij thans lust betoonde in des Heeren wegen te wandelen, was haar een oorzaak van groote blijdschap, en maakte het haar gemakkelijk op zijn vraag ja te zeggen.

Tegen den tijd dat Velders dacht te gaan trouwen, had van Kampen tot hem gezegd: »Beste vriend, ik voel dat mijn jaren klimmen. Ik kan niet meer zoo voort. Daarom geloof ik, dat het beter is, dat je de smederij maar overneemt. Ik behoef er niets voor te hebben. 't Is ook het eenige, dat ik je in het huwelijk kan meegeven, en niet veel waard. Maar ik ben zelf voor het werk niet meer geschikt. Je moet beter hulp hebben.«

Toen het huwelijk tusschen Jan en Betje gesloten was bleven Van Kampen en zijn schoondochter bij de jonge lieden inwonen. Men hoopte maar, nu er een nieuwe kracht aan het hoofd der zaak was gekomen, dat de smederij weer tot den ouden bloei zou geraken, en Van Kampen rekende daar misschien wel op. Doch het liep anders.

Want er was een booze tijd aangebroken, en vooreerst was er geen beterschap te zien.

Ons lieve vaderland, dat nu »de Bataafsche republiek heette, had zich, gelijk we zagen, verbroederd met

Frankrijk. Het bleek echter weldra, dat we daarvoor, bij al het vreugdegeroep over vrijheid, toch onze vrijheid gansch prijsgaven.

De vriendschap met Frankrijk was oorzaak dat wij, al meer en meer onder Franschen invloed geraakt, ten slotte om zoo te zeggen, overal moesten gaan, waar Frankrijk ging. Wel werd er kort na het begin der negentiende eeuw, te Amiëns vrede gesloten tusschen Frankrijk, Nederland en Engeland, maar deze vrede was van korten duur, en kostte ons het bezit van het prachtig eiland Ceylon, zoodat we nu geheel uit Voor-Indië waren verdreven. Wel hoopte men, dat handel en welvaart weer zouden herleven, doch die hoop bleek ijdel.

In Frankrijk was Napoleon aan het bewind gekomen, de man, die zich van gewoon officier tot den hoogsten rang in den staat had opgewerkt, en die nu een tien jaar lang Europa met zijn naam en macht vervullen zou, om eer nog weer tien jaren voorbij waren, verlaten, en ver weg te sterven.

't Was zijn doel Nederland tot een gewest of deel van Frankrijk te maken, wat ten slotte voor korten tijd is gelukt. Bijna voortdurend leefde Napoleon, keizer der Franschen geworden, in oorlog, nu met Oostenrijk, dan met Pruisen, straks met Spanje of met Rusland en voortdurend met Engeland. In al deze oorlogen moesten wij echter meehelpen, er groote onkosten voor maken, om ten slotte al armer te worden wijl de handel stil stond, de nering verliep, en op zee Engeland meester was, dat ons tot zijn vijanden rekende, wijl wij bondgenooten waren der Franschen.

Dat in zulke tijden een zaak, die al niet bloeiend was, steeds meer achteruitging, is licht te begrijpen. Als

de rijkdom van een land vermindert, de vermogende lieden gaan bezuinigen, en niemand meer dan het strikt noodige zich aanschaft, lijden allen daaronder die van hun handel of hun bedrijf moeten leven. Ook Velders bemerkte dat. Wat hij ook deed, hoe hij zich ook inspande, het werk nam eer af dan toe, zoodat hij het al spoedig met een jongmaatje stellen kon, en niet eens een volslagen knecht meer noodig had.

Dat was natuurlijk een tegenslag voor al de huisgenooten, die 't zoo anders gehoopt hadden. Vooral de oude smid leed er veel onder, al zei hij dat zoo niet. Hij had zoo gewenscht, dat Jan de oude, vermaarde zaak er weer bovenop zou helpen en hij, Van Kampen, nog eens weer een drukken winkel met veel knechts zou aanschouwen, gelijk hij 't vroeger had gekend. Nu het zoo gansch anders liep, kon hij wel alles in des Heeren hand stellen, maar als hij zag hoe stil het soms in de werkplaats was, voelde de grijsaard zich toch niet zelden neergeslagen en begon hij te verlangen een wereld te verlaten, waarin op niets te bouwen valt. Dat verlangen nu werd vervuld, nog eer er iemand op verdacht was. In den herfst, twee jaren na het huwelijk, werd de oude baas ziek, en reeds een paar dagen later ontsliep hij. Zijn einde was vrede; het leven was hem Christus geweest, daarom was het sterven hem gewin.

Niet lang hierna was de verplaatsing van de smederij gevolgd, waarvan we al vroeger spraken. De huur van het huis in de Hartenstraat was te hoog dan dat Velders die langer kon betalen, nu ook zijn gezin, dat met een dochttertje was vermeerderd, meer uitgaven vorderde. Zoo was hij dan naar de Rozenstraat — zonder rozen! — getogen, waar men goedkoopster woonde. Daar echter

de smederij zoo weinig opbracht, trachtte de schoonmoeder, al was zij nu reeds oud, toch nog te helpen door met naaiwerk iets te verdienen. 't Was gelukkig, dat men in dit gezin den Heere kende en diende. Zoo bleef de tevredenheid bewaard door berusting in Gods weg en vertrouwen op Hem, al was die weg ook moeilijk, vooral voor hen die beter dagen hadden gekend.

De smederij in de Rozenstraat zou een korter bestaan hebben dan die in de Hartenstraat. Want, terwijl het huisgezin grooter werd, namen de inkomsten af. Na het eerste jaar in de nieuwe buurt moest Jan met droefheid 't aan zijn vrouw bekennen. »We gaan zoo hard achteruit als een paard kan trekken«.

We zullen het den Heere zeggen, lieve man,« antwoordde de vrouw, die al lang gezien had dat de zaken slecht gingen. »En intusschen moeten wij doen wat onze hand te doen vindt.«

Zoo ging men het tweede jaar in, maar ook dat bracht geen beterschap.

Wel veel nieuws maar weinig goeds, gelijk het altijd gaat in tijden van beroering en oorlog. Elke oorlog is een onheil zoowel voor de winnende als voor de verliezende partij, en deze oorlogen brachten ons land louter schade.

Napoleon, die koninkrijken vernietigde en weer andere schiep, stelde over verschillende landen zijn broeders of andere verwanten als vorsten aan. Zoo ging 'het in Spanje, in Westfalen en in Napels. En zoo ook werd de Bataafsche Republiek veranderd in een koninkrijk Holland, waarover Napoleons broeder Lodewijk als Vorst werd aangesteld. Daar België reeds bij Frankrijk was ingelijfd, grensde ons land nu aan dit laatste rijk, en

't was te voorzien, dat eerlang ook Noord Nederland het lot van het Zuiden zou treffen.

Koning Lodewijk deed voor ons land wat nog in zijn vermogen was, maar zijn machtige broeder, alleen op de belangen van eigen heerschappij en van Frankrijk bedacht, belette hem vaak wat hij wilde uitvoeren en wikkeldde ons land in allerlei kostbare oorlogen. Blijkbaar was het Napoleons doel Nederland, waaraan reeds een deel gebied ontnomen was, geheel in het Fransche rijk op te nemen. Daartoe kwam het in 1810, toen ons vaderland met het Fransche keizerrijk werd vereenigd. Onze rijke overzeesche bezittingen werden de een na de ander door de Engelschen genomen. Eindelijk ging ook het heerlijke Java verloren, ons laatste overzeesch bezit. Slechts ten deele zijn die koloniën ons later teruggegeven. De Kaapkolonie bijv. door ons gesticht, bleef bij verdrag aan Engeland.

Onder zulke omstandigheden verliep ook de smederij meer en meer. De handel, waarvan Amsterdam het hoofdzakelijk moet hebben, stond geheel stil. Telkens waren er groote uitgaven en de verdiensten van duizenden minderden sterk. Tenslotte kwam onze smid op de gedachte om, al deed hij het met looden schoenen, nog eens een bezoek te brengen aan den heer, die hem vroeger wel had voortgeholpen, den regent van het diakonie-weeshuis.

Toen hij aan het fraaie huis op de Heerengracht kwam, vond hij dit ledig en te huur staan. Bij navraag vernam hij, dat de man door hem gezocht een half jaar geleden was gaan wonen in de zoogenaamde »Meer«, dat is een uitgestrektheid gronds, die aan Amsterdam grenst, het drooggemalen Diemermeer, dat destijds voor vele

aanzienlijke Amsterdammers lange jaren tot een oord van uitspanning en rust had gediend. Dit was echter niet de reden waarom de heer daarheen verhuisd was, gelijk Velders bemerken zou.

Amsterdam was destijds veel kleiner dan thans, nu het grondgebied zoo is uitgebreid. Aan omnibussen of trams voor stadsverkeer dacht toen nog niemand. Zoo had dan de smid, die zelden verder dan zijn buurt ging, een geduchte wandeling eer hij buiten de Muiderpoort en de stadsmuren gekomen, den gebiedpaal bereikt had op den Oetewalerweg, thans de Linnaeusstraat. Toen hij daar naar den heer vroeg, dien hij spreken wilde, vernam hij dat deze nog veel verder woonde, de Meer in.

Al voortwandelande trof hem het groot verschil bij vroeger, toen hij als jongmensch hier dikwijls kwam.

Verscheiden van de mooie buitenplaatsen waren blijkbaar onbewoond. Het onkruid groeide er welig, en er werd niets aan gedaan. De statige landhuizen waren gesloten. Herhaaldelijk zag hij bordjes met de woorden: Te koop. Ook merkte hij op, hoe reeds ettelijke plaatsen waren gesloopt, tot weiland gemaakt of in boerderijen veranderd. Ook de herbergen en plaatsen van uitspanning waren zeer geminderd. 't Was hier duidelijk te zien, hoe het rijke Amsterdam onder de drukende tijden had geleden.

Dat werd onzen Velders nog duidelijker, toen hij eindelijk aankwam waar hij wezen moest. Welk een klein huis vergeleken met het prachtige dat de heer vroeger bewoonde! Op zijn verzoek werd Jan binnengelaten, en hem gezegd in een kamer een poosje te wachten.

Daar dit laatste vrij lang duurde, veroorloofde Velders zich eens even te gluren in een boek, dat op de tafel

lag. Het was er een gevuld met gelegenheidsgedichten, bruiloftsverzen, lofdichten enz. die toen bijzonder in den smaak waren. Al bladerende viel zijn oog op een vers waarboven verscheiden namen stonden, ook die van den heer welken hij spreken wilde. Daaronder stond :

A a n h e t j o n g g e s l a g t .

O telgen ! uit deez' stam gesproten,
 Wanneer gij deeze namen leest,
 Voelt dan als echt' en eedle looten
 Het vrijheidsvuur in uwen geest.
 Voelt dan als deze Batavieren
 Het vrijheidsvuur in d' aadren zwieren,
 Weest eeuwig aan den deugd getrouw !
 Verfoeijt despoten en Orange !
 Aristocraten en Britanje !
 En houdt uw leeven veil voor Neerlands
 staatsgebouw, 1784.

·Ei ei« sprak Velders bij zichzelf, »men schijnt hier ook al gekeest te hebben ; dat dacht ik niet.«

Op dit oogenblik kwam de heer des huizes binnen, thans een oud en vergrijsd man. Hij herkende den bezoeker niet, en het duurde eenigen tijd eer deze hem recht duidelijk kon maken wie hij was.

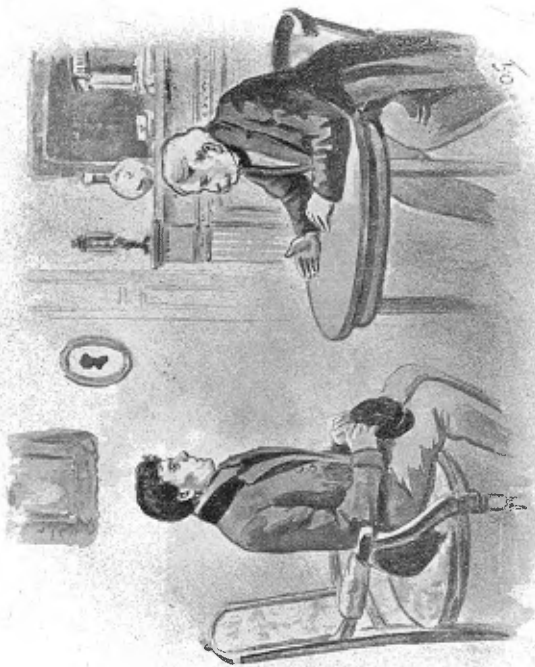
Zoodra de oude heer dit begrepen had, toonde hij zich weer den vriendelijken, welwillenden man van vroeger. ·Je ziet,« sprak hij, »dat er veel veranderd is bij vroeger en juist niet altijd verbeterd, maar wat zal ik zeggen ? We hebben het ons zelf te danken. De vrijheidsboom, waar heeren en burgers om dansten, heeft **kwade vruchten** gedragen. Wij hebben onze dwaasheid duur betaald met

zulke booze tijden als thans ; maar zeg me nu eens wat je komt vragen.

Nu vertelde Jan met korte woorden in wat ongunstige omstandigheden hij verkeerde, en zei ten slotte: U hebt mij meermalen vroeger goeden raad gegeven en geholpen. Ik dacht, misschien wilt u voor een weesjongen nog wel eens iets doen.

‘Willen heel graag,’ was het antwoord, ‘maar kunnen is iets anders. Je weet wel, hoe Amsterdam verarind is, en hoevelen zich verminderd hebben of zijn weggetrokken. Ik zelf behoor er ook toe, zooals gij ziet. Toen ik nog regent was, wat nu natuurlijk uit is, wisten we soms niet hoe de weezen te onderhouden. Weet je wel, dat bijna de helft van de bewoners van de stad geheel of gedeeltelijk bedeeling ontvangt? Honderden loopen te vergeefs om werk en brood. Menig gepensioneerde wordt winkelknecht, om er nog een kleinigheid bij te verdienen. Nu onze Staatsschuld maar voor een derde door het Keizerrijk is erkend, lijdt alles wat van den Staat inkomsten trok. Ik wil echter gaarne beproeven of ik nog iets voor je doen kan, al zijn mijn meeste vrienden er niet beter aan toe dan ik.’

Met dien vrij schralen troost moest Velders heengaan. Gelukkig echter, dat zijn oude beschermer hem niet vergat.

IN TWEEËRLEI SCHOOL.

De oude heer kwam kort daarop Velders eens bezoeken, en deed allerlei vragen. De smid lei nog eens en uitvoerig bloot, hoe het met zijn zaken stond. Ten slotte sprak de ander :

»Als ik je een raad mag geven, dan is het deze : Scheid er met de smederij zoodra mogelijk uit. Het geeft toch niets. Zelfs voor een jongen heb je geen werk meer, en je wordt op zoo'n wijs doodarm.«

»Maar wat moet ik doen?« vroeg Velders ; »ik heb toch mijn gezin om voor te zorgen.«

»Dat zullen we zien,« was het antwoord, maar met verlies werken, gaat toch op den duur niet.«

»'t Is toch hard, mijnheer,« zei juffrouw Velders, die ook tegenwoordig was. »zoo'n oude zaak te moeten opgeven. Grootvader had de smederij al van zijn vader geërfd, maar nu moet alles weg.«

»Ja juffrouw,« zei mijnheer, maar denk ook eens wat voor tijden we beleven. Menschen die vroeger in weelde leefden, moeten 't nu zuinig aanleggen. Er zijn welgestelde lui genoeg, die nog maar bij uitzondering suiker in de koffie gebruiken. Ik zelf rook een gemeen soort tabak, die toch peperduur is. Hoeveel mensen hebben, net als ik, Amsterdam moeten verlaten. U begrijpt ook, natuurlijk niet uit weelde. Men zegt, dat de stad al een zevende deel inwoners minder heeft dan vroeger. Eigen rijtuig ziet men haast niet meer. Bij mij in de buurt —

dat zul je wel gezien hebben, Velders — staat de eene buitenplaats naast de andere te koop.«

Ja, dat heb ik gezien,« zei Velders, »'t is ook geen wonder, dat in zoo'n toestand er niets te verdienen valt. Iedereen zuinigt uit. Ik weet twee schildersbazen, die nu blij zijn dat ze als knechts nog werk hebben.«

»Juist dien weg wou ik u ook aanwijzen,« zei de bezoeker, »al valt het hard. Doe de smederij van de hand, dan kun je kleiner en goedkooper wonen, en hebt als knecht veel minder zorg en geregeld je loon.«

Al was het niet gemakkelijk toe te geven, toch moesten Velders en zijn vrouw ten slotte erkennen, dat de gegeven raad nog de beste was. Alleen merkte onze smid op, dat het ver van gemakkelijk zou wezen, zelfs als knecht op het oogblik werk te vinden.

»Daar heb ik ook aan gedacht,« was het antwoord. »Maar ik weet wel raad. In het huisje dat ik nu bewoon is allerlei nog te doen; dat kon je, meen ik, best opknappen. Ondertusschen zal ik zien of ik je niet een baantje, als smid of zoo, kan bezorgen aan de stad of op de werf. Daar is ook wel 't vet van den ketel en aan handen geen gebrek, maar ik heb toch hoop dat ik iets voor je kan doen.«

't Liep gelijk de oude heer zich had voorgesteld. Velders, na nog vruchteloos beproefd te hebben zijn zaakje te verkoopen, sloot den winkel en ging in de buurt op een paar bovenkamers wonen, wat aan huur nog wat uitwon. Toch kostte het hem en vooral zijn vrouw veel zoo te scheiden van het laatste, dat hen aan vroegere welvaart herinnerde. Maar Jan sprak tot Betje: »De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd.« En de vrouw, al weende zij,

antwoordde: »Je hebt gelijk. Hij zal het wel maken.«

* * *

Nadat Velders een week of drie in de Meer allerlei karweitjes had verricht, gelukte het zijn beschermer voor Jan wat te vinden en wel aan den Stadstimmertuin.

De Stadstimmertuin was een plek grond, waarop, zoo-veel dat kon, de timmerwerken voor de stad noodig, werden uitgevoerd. Zij lag tusschen de Onbekende gracht en het Weesperplein, tot, nu een jaar of wat geleden, de plek is ontruimd, om met huizen bebouwd te worden. Dat het een t u i n heette was niet omdat er zooveel groeide — want het hout dat er verwerkt werd kwam niet uit den timmertuin — maar beteekende eenvoudig, gelijk vroeger altijd, een omheinde of afgeschoten plek. Zoo kent men te Amsterdam nog de Houttuinen, de Teertuinen, gelijk de Rijstuinen te Rotterdam.

Nu was 't zeker vreemd, dat een smid bij het timmeren werd aangesteld. Maar gij moet weten, dat in den droevigen Franschen tijd iedereen die werk zocht, maar aanpakte wat hij krijgen kon, en al blij was iets te verdienen. Doch daarbij was Velders niet juist aangesteld als timmerman, maar als »Jan-draag-an«, als verrichter van allerlei werkzaamheden, die elk verstandig krachtig mensch doen kon. Hij moest toezien bij het laden en lossen van hout, oud timmerwerk in ontvangst nemen, zorgen dat alles zijn behoorlijke plaats kreeg, boodschappen verrichten enz. Voor dit alles en veel meer, zou hij ontvangen de som van zeven gulden in de week. Nu kon men toen met dat geld vrij wat meer doen, dan nu en waren vooral de huishuren veel lager dan thans, maar toch kostte een tarwebrood b.v. 16 cts. of, gelijk men toen zei, vijf en twintig duiten. Evenwel en Velders

en zijn vrouw waren overblij, toen de man het postje kreeg, en dankten den man die 't hun bezorgd had recht hartelijk. Trouwens, er waren een kleine honderd liefhebbers voor het baantje geweest! En zoo konden dan man en vrouw den Heere prijzen, die het hun nog wel maakte. Want zij hadden geleerd met den apostel te zeggen: als wij voedsel en deksel hebben, wij zullen daarmee vergenoegd zijn.

Zooals ik reeds vroeger zei, was het gezin in den loop der jaren vermeerderd: thans telde het zes leden. Het oudste kind was Mina, die nu een jaar of twaalf oud was, en moeder al aardig in de huishouding hielp. Nu dat kwam goed, want vreemde hulp kon van zeven gulden in de week niet betaald worden. Daarbij was het voor Velders, die er terecht een hekel aan had anderen lastig te vallen, een groote ramp, toen zijn vriend uit de Meer kwam te sterven. Want tot dezen, zijn vroegeren »Vader« van het Weeshuis, had hij altijd vrijmoedig durven gaan en — zelden vergeefs.

Eindelijk na drie lange jaren kwam er een keer in den droeven toestand van ons land. Napoleon had den tocht naar Rusland ondernomen, dat hij de wet wou stellen, maar dat het graf van zijn leger worden zou. Moskou ging op in vlammen, en als hun rook vervloog Napoleons hoop om ook in Europa als heerscher te gebieden. Vuur en ijs streden tegen hem en zijn prachtig leger was daartegen niet bestand. »De held van Europa kwam terug als een vluchteling, nauwelijks herkend aan de poorten van zijn paleis.«

De Fransche tijd was eindelijk voorbij. Bij Leipzig had Napoleon in 1813 de nederlaag geleden tegen de legers der verbonden mogendheden, en 't gevolg was

geweest dat hij van den keizerstroon moest treden en zich vergenoegen met het eiland Elba in Italië. In Frankrijk werd het oude Koningsgeslacht der Bourbons in de regeering hersteld. In ons vaderland werd de prins van Oranje, zoon van den stadhouder Willem V, uit Engeland overgekomen, met gejuich te 's-Gravenhage ingehaald, en kort daarop gehuldigd als souverain vorst der Nederlanden. Overal wierp men het Fransche juk af.

Wel zou Napoleon nog eens wederkeeren, om opnieuw te beproeven de heerschappij te bemachtigen, doch slechts voor een regeering van honderd dagen. Het einde was zijn tweede nederlaag (1815), ditmaal bij Waterloo, die voorgoed een einde maakte aan zijn gezag. Weldra werd hij op een Engelsch schip naar het eiland St. Helena, ver in den Zuider Atlantischen Oceaan, gevoerd, om daar zes jaar later reeds te sterven, maar twee en vijftig jaar oud.

In ons vaderland herleefden handel, nijverheid en bedrijf weer. We hadden onze vrijheid herkregeu en — ten deele althans — onze rijke overzeesche bezittingen. Ieder hoopte nu op betere tijden, op dagen van voorspoed en vrede als weleer. En die schenen ook te komen.

Onze vriend Velders had zich, zoo goed als 't ging, geschikt in het hem eerst wel wat vreemde werk voor en in den timmertuin. De baas, die merkte dat Velders zijn best deed, al was hij hier dan ook niet de meest noodige persoon, bewerkte dat hij een verhooging kreeg tot negen gulden per week. Hooger zou het echter nooit kunnen komen, wijl Velders geen timmerman was van zijn vak.

Dat begreep onze smid zelf ook heel goed, en hij beproefde of hij in zijn oude werk niet weer een plaats kon

krijgen. Dat liep echter niet mee. Er waren jonger krachten dan hij, en daarbij toonde geen baas lust een knecht in dienst te nemen, wiens eigen zaak vroeger was te niet gegaan, en die nu al jaren zijn beroep niet meer had uitgeoefend. Dat was nu wel niet heel billijk, maar er was volk genoeg te krijgen, en zoo nam ieder dan dengeen, die hem 't best leek.

't Was goed, dat Velders en zijn vrouw reeds lang hadden geleerd, hun lot en weg in des Heeren hand te stellen, die alle ding regeert, gelijk ons »Wilhelmus« zoo juist zegt. Want al leden ze geen gebrek, toch was het voor Betje, die in beteren doen was geweest, niet aangenaam zich nu in allerlei te moeten bekrimpen. Haar kinderen hadden het niet zoo, als zij 't zelf in haar jeugd gehad had, en dat deed haar dikwijls leed. Ook Velders had zijn schoone hoop om eens een bloeiende zaak te hebben, verijdeld gezien en van baas weer knecht moeten worden.

Zoo nu en dan gaven beiden eens lucht aan wat in hun hart omging. Dit konden ze doen, wijl ze een trouwen vriend hadden in den meester van de Diaconieschool, waar de kinderen leerden of geleerd hadden. Hij wist van nog meer dan enkel lezen, schrijven, rekenen en wat verder tot zijn vak behoorde. Want hij had ook de hoogste kennis, namelijk die van Jezus Christus en het heil dat in Hem voor tijd en eeuwigheid is te vinden. Zoo kon hij daarvan ook spreken gelijk over de wegen des Heeren en anderen tot raad en steun zijn.

Dat ondervonden de smid en zijn vrouw. Als zij zich neergedrukt voelden en den meester vertelden wat hen bedroefde, dan placht hij te zeggen: »Wij moeten door vele verdrukkingen ingaan in het Koninkrijk Gods. Hij

wil ons daardoor leeren, op Hem alleen te vertrouwen, en de wereld is niet te hoog te schatten. Kregen wij steeds wat wij wenschen, wij zouden aan haar verkleefd raken en allicht vergeten, dat we gasten en vreemdelingen zijn op aarde.«

Op een Zaterdagavond, toen de meester zijn vrienden weer eens kwam bezoeken, bemerkte hij dat er iets aan schortte. Weldra werd het hem medegedeeld. De oudste dochter Mina, een meisje van 15 jaar, was onlangs in een dienst gegaan. Dat hielp alweer den last der huishouding een weinig verlichten. Want bij de negen gulden, die vader verdiende, kwam nu een tiende, dien de dochter elken Zaterdag thuis bracht, en daarbij was zij overdag bij anderen in de kost. En alles kon heel goed zijn gegaan, als Mina maar sterk genoeg was geweest om van 's morgens acht uur tot vrij laat 's avonds haar werk te doen. Dat was echter zoo niet. Zelf sprak zij er niet over, maar haar vrouw merkte het zeer wel, en zei eindelijk: »Beste meid, het gaat niet goed, zie ik. Je zult het niet uithouden en je wordt ziek, als je hier blijft. Het spijt me geducht, maar ik mag je niet langer in mijn dienst hebben.«

Zoo was dan Mina des Zaterdagavonds thuis gekomen, wel met twee gulden in plaats van één, maar tevens met de boodschap, dat dit de laatste waren. Dat was geen vroolijke tijding, en de meester begreep dat ten volle. Hij hoorde eens aan wat de moeder vertelde, sprak even met Mina, die er bleek en moe uitzag, en zei daarop:

»Ik weet misschien wel iets, dat voor het oogenblik helpen kan. Dicht bij mij in de Fluidenstraat ken ik een juffrouw, die een bewaarschool houdt. Zij is een vrien-

delijke, vrome vrouw. Er moet daar een helpster wezen, want op een veertig, vijftig kleine kinderen te passen, dat kan de juffrouw alleen niet meer af. Als Mina daar nu eens helpster kon worden, zou dat misschien een weg voor haar wezen, ten minste als het haar lijkt.

Maar, zei moeder, die wel wist, dat er van de bewaarschooltjes destijds, in dubbelen zin, geen goede reuk uitging, is dat niet wat ongezonder voor een zwak meisje?»

Nu ja, zei de meester, buiten in het bosch is het natuurlijk beter. Maar toch, wij schoolmeesters althans houden het nogal uit. Daarbij is het maar van 9 tot 12 en van 2 tot 4 uur. Dus een dag vrij wat korter, dan Mina nu had. In de tusschenuren zou zij niet op de kleintjes behoeven te passen, want daar is een andere helpster voor. Denk er eens over.»

Dit laatste gebeurde. En 't gevolg was, dat Mina reeds een week daarna haar nieuwe taak aanvaardde.

De juffrouw der bewaarschool bewoonde een van buiten niet groot toonend, maar zeer diep huis, waarvan het voorgedeelte, vlak aan de straat, tot »school« diende. Voor de duidelijkheid en voor meer stond op een papier voor het raam met groote letters :

Hier bewaart men kinderen voor 2
duiten daags.

Ieder kon dus weten, dat men hier kinderen in bewaring kon geven, en wat het kostte. Wie wilde kon per dag betalen. De meeste ouders echter deden het goedkooper door bij de week af te rekenen. Dan betaalde men voor zes dagen maar tien duiten, d. i. ongeveer 6 cent.

't Was Maandagmorgen tegen negen uur, dat Mina zich naar het huis begaf, waar juffrouw Van Leeuwen

school hield. Deze ontving haar met vreugde en vertelde haar wat zij nu vooreerst zou te doen hebben. Intusschen kwamen de scholieren; de jongste werden door ouders, broers of zusters gebracht, de oudere kwamen alleen.

Heel gezellig zag het groote schoollokaal er juist niet uit. 't Was dan ook meer een bewaarplaats, die al heel weinig leek op wat zij nu een bewaarschool noemen. Er waren hooge ramen, maar, voor het licht, zonder gordijnen, behalve aan de straatzij. Aan de witte muren zag men een paar lang gebruikte »Leestafels« met prentjes, waarop de oudste kinderen leerden spellen. Ook hing er een zwart bord en een niet loopende klok, of eigenlijk wijzerplaat alleen, met het opschrift: *Let op den tijd*, wat echter bijna geen der leerlingen lezen kon. Verder waren er in den zijmuur een aantal spijkers geslagen, waarop petten, hoeden en mantels konden hangen. Een lange plank diende om er de meegebrachte boterhammen op te bergen.

Een groot gedeelte van de school was gevuld met lange, lage bankjes, waarop blijkbaar al veel kinderen hadden gezeten en die er vrij groezelig uitzagen. 't Gezelligst zag de bewaarschool er uit op den achtergrond. Daar stonden geen banken, maar allereerst een groote Keulsche pot vol water, met een tinnen kroes er bij om uit te drinken. Daarnaast zag men een tafel, waarop leien en griffels lagen, een stapel prenten, oud en vuil, en ettelijke dozen met meestal gebroken speelgoed, soldaatjes zonder hoofd en leeuwen met twee pooten. Eenige hooge stoelen waren voor de juffrouwen, als zij wilden rusten.

In een hoek stond een groote potkachel, die niet alleen

in den winter maar ook des zomers dienst deed. Want op die kachel bakte juffrouw Van Leeuwen elken Maandag en Donderdag koekjes en wafeltjes, die des middags bij het naar huis gaan werden vereerd aan de kinderen. Wel te weten, als men zoet was geweest, en anders niet. 't Moet wel een prettig gezicht voor de kleintjes zijn geweest, als de juffrouw daar zoo bezig was belooningen voor hen te bakken. Tegenwoordig vindt men dat op de scholen zoo niet meer !

Maar er waren ook minder prettige dingen, gelijk Mina althans spoedig bemerkte, hoe goed de juffrouw ook voor haar en de andere helpster was.

Enkele kindertjes, die niet gebracht konden worden, en die te jong waren om alleen te gaan, moesten worden afgehaald en later weer thuis bezorgd. Dit werkje nu werd Mina opgedragen, daar zij toch zooveel mogelijk in de vrije lucht moest zijn. Hoe goed ook bedoeld, het zaakje viel niet mee, want meermalen gebeurde het, dat een scholier die onwetend het spreekwoord »Oost, West, thuis best« toepaste, niet van de morgenwandeling gediend bliefde, en er een geweldige keel tegen opzette. Wel werd dan, als het niet anders ging, tenslotte geweld met geweld gekeerd, maar 't was niet aardig om zoo met een paar huilende en weerspannige scholieren de morgenlucht te genieten, vooral wanneer er nog menschen waren, die dom genoeg »de arme schapen« beklagden. De herderin had daar wellicht meer recht op.

Waren alle verwachte kinderen binnen, dan begon de schooldag met zingen, bidden en het vertellen door de oudste juffer uit Gods Woord. Dat was voor de meeste leerlingen wel het aangenaamste uur van de dag ; ook voor Mina. Want juffrouw Van Leeuwen vertelde heel

begrijpelijk en daarbij zoo, dat groot en klein er wel naar moest luisteren.

Gezamenlijk ging men daarna wat spelen. Dat was voor de kinderen zoo iets als ontspanning, voor de geleidsters echter een niet geringe inspanning. Want die vermaken moesten plaats vinden op een binnenplaats, die zoo klein was dat er nooit meer dan tien spelers tegelijk op konden, die dan nog groot gevaar liepen elkaar letterlijk voor het hoofd te stooten. Zodoende duurde het spelen heel, heel lang, en diende er bijzonder goed bij opgepast, zou het zonder ongelukken allopen.

Het moeilijkste echter was, de jonge jeugd in de school bezig te houden. Waren alle drie de onderwijzeressen aanwezig, dan ging het nog wel. Maar niet zelden moest het jongste meisje groente halen voor de juffrouw, of aardappelen schillen. Dat laatste nu kon wel vóór de klas gebeuren, maar het is toch lastig tegelijk naar aardappelen en kinderen te kijken. Juffrouw Van Leeuwen zelf had het dikwijls druk, 't zij met koekjes bakken, met het opmaken van haar muts, of eens in de week met haar kamer doen. In zulke gevallen kwam de zorg voor al de veertig, groot, middelsoort en klein, bijna geheel op Mina neer, en dat wou heel wat zeggen.

Was Mina ook al met lust en liefde, en niet zonder gebed haar taak begonnen, toch viel haar die in den aanvang niet licht. Met de jongste kinderen had de jongste helpster minder moeite, daar die in den regel zoet bleven door veel te slapen, wat hun van harte gund werd. Ook met de grootste, die bij juffrouw Van Leeuwen zaten, viel de tijd nog wel om te krijgen. Want ze kenden al vrij wat klanken, maakten op de lei kleine optelsommetjes, en wisten soms reeds aardig te zeggen,

wat uur de juffrouw op de wijzerplaat aanwees. Maar het middelsoort, waarover het meisje meer bepaald gesteld was, eischte wel de meeste zorg. Die kinderen namelijk moesten nog »de eerste gronden« leeren, zooals de schoolhouderes het noemde. Dat wil zeggen: ze moesten leeren spa-a; slee-ee; drie-ie op de Leestafel, en één en één is twee« op het telraam, een werktuig waarop men met houten balletjes leerde optellen en aftrekken.

Van al de knutselarijjes, die men thans op de bewaarschool heeft, van blokken, figuren en mooie platen wist men toen nog niet, zoodat het heel moeilijk viel een dag om te brengen. Ook het leeren gaf niet veel, wijl de een veel verder was dan de ander en elk zijn beurt moest hebben. Trouwens de hoofdzaak was dat de kleintjes warm — en des zomers vaak heel warm — en wel, voor vele rampen behoed hier zaten. Hoe zij den tijd doorbrachten deed er minder toe. De ouders wisten dat ook zeer goed, en gaven hun kleinen vaak wat ter »tijdpassering«; veelal een koekje of andere lekkernij, dat dikwijls onderweg naar school aan een »snoeftafeltje« werd gekocht. Ook kreeg een kind wel een duikelaar of wat knikkers mee, teneinde het vroolijk te houden. Daarvoor diende ook het speelgoed waarvan ik boven sprak, en dat door het algemeen gebruik zooveel geleden had. Een groote afleiding was 't ook, als de dikke, witte poes van de juffrouw langs of onder de banken kwam wandelen, of er op sprong. Dan mocht en wilde elke jongen of meisje het dier aaien, en poes liet het goedmoedig toe, gelijk een welopgevoede en welgevoede schoolkat betaamt. Haar aan den staart te trekken of andere wreedheden te begaan, was echter streng verboden.

t Was een geluk voor Mina dat zij al spoedig de juffrouw de kunst van vertellen afhoorde, en ook veel afkeek, dat haar, die nooit bij het vak geweest was, best van pas kwam. Daarbij hield zij veel van kinderen, en slaagde er al spoedig in ook bij de kleinen geliefd te worden.

Toen het haar eenmaal gelukt was den goeden toon bij het vertellen te vatten, deden de kinderen veelal niet liever dan naar haar luisteren, zoodat zij soms moeite had om genoeg »stof« tot spreken te vinden. Dan echter hielp het weer, dat er althans psalmen en andere verzen waren, die de jeugd uit het hoofd had geleerd en zingen kon. Zoo was er een aangename afwisseling van dicht en on dicht, en leerde Mina met terti j d »den dag aanvullen« zooals de juffrouw zei.

Toen de meester van de Diaconieschool een paar weken later even kwam hooren, hoe het Mina in haar nieuwe werk beviel, kon zij echter nog juist niet roemen en vertelde openhartig, dat zij soms haar vroegere taak vrij wat aangenamer vond.

Ja, lieve meid,« zei de meester, »zoo gaat het meermalen. Maar alle beginsels zijn moeilijk. Ik raad je toch ernstig het nog een poosje uit te houden. Juffrouw Van Leeuwen — dat wil ik je wel zeggen — is tevreden over je, en je ziet er heusch ook wat beter uit dan een maand geleden. Wie weet, hoe de Heere het ook verder wel zal maken. Zonder Hem kun je ook hierin niets doen, maar met Hem heel veel.«

De raad was goed en hij werd gevolgd ook. Allengs vond Mina het werk makkelijker, en dat de kleinen zoo veel van haar hielden achtte zij toch recht aangenaam. De ouders der kinderen dachten er blijkbaar ook zoo

over. In het eerst had Mina van het verlaten van haar dienst eer schade dan voordeel gehad. Want wel zou zij ook van de juffrouw elke week een gulden ontvangen, maar zij had nu zelf voor haar kost te zorgen. Toen zij echter met de ouders van haar leerlingen meer bekend was, kreeg zij gelegenheid om haar meerderen vrijen tijd nuttig te besteden. De een had breiwerk, de ander naaiwerk voor haar. Zooveel werd dit zelfs, dat moeder gerust een handje kon meehelpen. Zoo werd er mettertijd een aardig stuivertje bij verdiend. Wel had juffrouw Van Leeuwen haar ook aangeboden, dat zij mee zou werken op de breischool, die de juffer des avonds hield, en w ar het heel druk liep, maar dat liet Mina's gezondheid niet toe. Zoo was zij dubbel dankbaar, dat zij thuis nog iets voor het gezin kon doen.

Had het aan Mina alleen gelegen, ze zou zeker haar werk niet zoo lang verricht hebben, en menig meisje in onzen tijd zou dan ook gezegd hebben: ik ga maar eens van betrekking veranderen. Daar was zelfs bij Mina meer aanleiding toe dan bij vele, wijl zij zwak was en bleef. Moeder had dan ook al dikwijls uitgezien naar iets anders voor haar dochter, ook al wijl bewaarschooljuffrouw toen eigenlijk zelden een vast bestaan opleverde. Iedere vrouw die wilde kon zulk een bewaarplaats openen. Niet zelden deden dit gewezen dienstboden of ook wel weduwen of vrouwen wier mannen te weinig verdienden. Mina's moeder had er zelf indertijd ernstig aan gedacht een bewaarschooltje op te richten, doch 't was gelaten omdat er, gelijk bij vele dingen op aarde, ruimte en tijd voor noodig waren.

Nu had juffrouw van Leeuwen echter beloofd Mina zoover te brengen als zij, de juffrouw, zelf was, wat

betreft het onderwijzen. Dat laatste konden lang niet alle schoolvrouwen, en die er toe bekwaam waren, golden terecht voor beter dan de andere en hadden daarom een beter leven. Zelfs dat vooruitzicht echter lokte Mina weinig aan, ook al verdiende zij, nu de school nog was uitgebreid, vrij wat meer dan vroeger, en al had zij vele vrienden verworven, die haar niet vergaten. Doch zij wist in des Heeren weg te zijn, en dat deed haar blijven, in de stille hoop, dat het nog wel eens keeren kon ten goede.

Twee jaar was Mina in de bewaarschool werkzaam geweest, toen er iets gebeurde, dat een groote verandering voor haar zou bewerken, ja nog veel meer gevolgen zou hebben, dan iemand kon vermoeden.

Op zekeren Dinsdagmiddag tegen twee uur ging een heer door de Huidenstraat naar de Heerengracht. 't Was een reeds vrij bejaard man, die een deftig voorkomen had. Hij trok al dadelijk de aandacht door zijn eigenaardige kleeding. In plaats van een hoogen hoed, destijds de gewone dracht voor heeren, droeg hij een lagen, doffen, met breeden rand. Het vest was toegeknoopt tot aan den hals, zoodat bovenaan alleen de witte boord zichtbaar bleef. Over het vest droeg hij een lange jas. Alles was stemmig zwart, en heel de man deed denken aan een Engelsch predikant.

Toch was hij dat niet. Wel waren hoogstwaarschijnlijk, of liever zeker, zijn voorouders uit Engeland naar Nederland verhuisd. Daarop wees reeds zijn Engelsche naam, John S. Mollet, en eveneens dat hij tot de Kwakers behoorde, van wie wij reeds vroeger hebben gesproken. Deze toch zijn hier nooit talrijk geweest, en

die tot hen behoorden waren veelal Engelschen of althans van Britsche afkomst. In de buurt was hij welbekend als de Kwakerheer en meer nog als een goed, vriendelijk man, die voor anderen veel overhad.

Deze heer dan ging de Huidenstraat door, toen hij plotseling een groot leven en geweld hoorde, dat uit een der huizen scheen te komen. 't Was schreeuwen, brommen, loeien en fluiten, alles dooreen, zoodat de heer Mollet in het eerst onwillekeurig dacht aan het geluid, dat wel eens van een beestenspel uitging, vooral tegen etenstijd. Doch weldra bezon hij zich, dat er zulk een inrichting bij zijn weten in de Huidenstraat nooit geweest was. Zelfs de huiden, waarnaar de straat heet, waren er al lang niet meer te zien.

Opziende bespeurde hij dan ook weldra, dat hij zich niet voor een beestenspel of bij de kalvermarkt bevond, maar voor de bewaarplaats van kinderen. Die was hem welbekend, want hij kwam er dikwijls voorbij. Meermalen ook — hij was een vriend van kinderen die mijnheer Mollet, — had hij met de kleintjes even gepraat, en ook de juffrouw wel eens gesproken. Hij begreep nu, dat er in de school iets bijzonders moest zijn. En daar een oproer in een bewaarschool zeker heel zelden voorkomt, dacht de heer Mollet aan een of ander groot ongeluk, dat zulke oorverscheurende kreten deed opgaan. In de buurt echter scheen tot zijn verbazing zich niemand heel ongerust te maken, of zeer te verwonderen. Nieuwsgierig trachtte hij naar binnen te gluren, doch de gordijnen waren neergelaten, en belett'en allen blikken van buiten door te dringen.

Mijnheer Mollet, nieuwsgierig geworden, was zoo vrij de school, waarvan de deur nog aanstond, binnen te

treden. Hij was er maar zelden in geweest, en wat hij nu zag verbaasde hem.

De banken, die anders een heele ruimte van het groote vertrek innamen, waren nu bijna alle opzij geschoven, en tegen den muur op elkaar gezet. Ook stoelen en tafels waren in een hoek geschoven. Heel het veld was blijkbaar vrijgelaten voor de jonge jeugd.

En die nam er dien dag de vrijheid van !

De meesten der kleine kleuters waren al aanwezig ; straks zou het twee uur slaan. Allen waren min of meer uitgedost, niet alleen feestelijk, maar wat de jongens betreft krijgshaftig tevens. Zij droegen papieren steken van kranten gevouwen of gevormd uit een grooten kruidenierszak, en met een haneveer bestoken. Sommigen hadden Oranjesjerpen om ; anderen droegen epauletten van goudpapier geknipt, dat ook in sterren en strepen op de steken prijkte. Bij enkelen ontbrak zelfs de patroentasch niet.

Trouwens heel het mannelijk geslacht scheen gebracht te zijn op voet van oorlog. De een droeg een houten geweer, de ander had een blikken sabel aange gord. Velen waren daarbij of zonder dat voorzien van trommel of trompet. Er waren verder tamboermajoors met versierde stokken, en fluitspelers niet weinige.

Ook de meisjes waren in hun beste pakjes en hadden poppen en ander speelgoed meegebracht, benevens touwen om te dienen bij het touwtjespringen en wat verder het vermaak kon bevorderen. Zelfs de kat was niet vergeten, maar had een breed, driekleurig lint om den hals. Poes scheen echter, met al de deftigheid die katten eigen is, van het lawaai niet gediend, en had zich wijselijk geborgen op een kast. Van die veilige

hoogte zat de schoolkat nu de benedenwereld te bekijken, net zoo min als mijnheer Mollet begrijpende wat er gaande was.

't Was in elk geval, gelijk de buren het noemden, een «oordeels leven». De trompet overstemde de fluit, en daar tusschen door klonk het geroffel der trommen, gepaard aan het schel getier der mondorgels. Daarbij kwam, dat er druk werd gepraat en nog meer geschreeuwd en gegoeld, alsof er markt werd gehouden. Maar overal zag men blijde gezichten, en dus ging het goed.

Zooals ik zei, stond mijnheer Mollet met groote verbazing het alles aan te kijken. Zijn kinderen, die nu reeds groot waren, hadden nooit een bewaarschool bezocht. Kinderen uit den gegoeden stand gingen daar destijds nooit heen, ja bezochten vaak in het geheel geen school, maar werden thuis door een heer of een juffrouw onderwezen.

't Schijnt hier vandaag al bijzonder druk te zijn,« sprak hij, zich wendende tot juffrouw Van Leeuwen, die aan de voordeur een oogje hield. Is er soms feest, of is er iemand jarig?»

Dat niet, mijnheer,« zei de juffer, »maar het is oorlog.«

Daar leek het ongetwijfeld heel veel op, maar dat maakte de zaak niet veel duidelijker. En mijnheer Mollet, die als kwaker toch al zeer weinig met oorlog ophad, vroeg verbaasd:

«Oorlog? U laat hen toch nu al niet vechten? Dat komt helaas, vroeg genoeg.»

»O gunst, neen, mijnheer. Maar ziet u, 't is een oude gewoonte op al de bewaarscholen. In September, als 't Amsterdamsche kermis is, en nog een paar keer in 't jaar, hebben ze oorlog. Al de kindertjes brengen dan speel-

goed mee, en ze mogen vrij spelen den heelen middag. Zoo meteen begint het.»

Dan zult u het wel druk hebben.»

»Ja mijnheer, om de waarheid te zeggen, zijn we altijd heel dankbaar als het voorbij is en zonder onheilen afloopt.»

Nu dat was te begrijpen. De »oorlog« waar de juffrouw van sprak heette eigenlijk oorlof, d.i. verlof, vrijheid, gelijk we nog zeggen: iets is veroorloofd. De kinderen mochten dan spelen, vrij spelen naar hartelust en daar de jongens liefst soldaatje speelden, was het natuurlijk dat het oude woord oorlof in oorlog werd veranderd.

Op het bepaalde uur kwam er orde en stuur in het feest. Er werd een groote ommegang gehouden, door al de jongens en meisjes. Er werd gezwaaid met vlaggen en sabels — wat soms gevaarlijk bleek te zijn voor de omloopenden — getoeterd en geschreeuwd, gejuicht en gejoeld, dat het een aard had. Aan de spits van het leger liep de hoofdjuffrouw met een versierde el als bevelstaf in de hand. Bezijden gingen de beide helpsters als dienstdoende officieren. Nu en dan werd een passend liedje aangeheven, gedanst en gesprongen dat het een lust was, en heel aardig om aan te zien. Mijnheer Mollet althans had er veel schik in, en keek het zaakje lachende aan, terwijl de kleine snuiters den vreemden heer begluurden in zijn lange, zwarte jas, die heel niet paste bij dezen prettigen oorlog.

Toen de omgang ettelijke malen herhaald was — dat moest wel, want in twee minuten liep men heel de school rond — werd er rust bevolen. Nu kregen allen, ditmaal niet alleen de zoeten, een koekje. Mijnheer Mollet ver-

hoogde de feestvreugde door er nog iets bijzonders uit een koekbakkerswinkel bij te laten halen. Daarna werden de heel kleintjes ter ruste gebracht in een paar banken, waar zij dan ook weldra insliepen.

En nu begon het eigenlijke vrije spel. De meisjes gingen touwtje springen en met poppen en kramen spelen. De jongens, voor zoover ze geweren hadden, begonnen te schieten op een appel, die op het randje van de boterhammenplank lag. Dezen appel moest men raken met een uit het geweer geschoten pijpensteeltje, wat heel lastig ging. Menig schutter schoot mis of raakte, net andersom dan indertijd Willem Tell, niet den appel maar het hoofd van zijn naaste. Was de prijs gewonnen, dan werd hij natuurlijk aanstonds smakelijk door den winnaar en diens naaste vriendjes opgegeten.

Wie niet meededen onder de jongens liepen intusschen al juichend en pretmakend rond, elkander bestokend met de blanke sabels, om straks weer eens vredig harevaartje« te spelen, waar eigenlijk geen ruimte voor was omdat ongelukkig ruimte ontbrak, voor heel den oorlog, waarbij, zooals ieder weet, een slagveld behoort. De kindertjes verdrongen elkaar en dat had meermalen een botsing ten gevolge, die iemand op een buil of op een bloedenden neus kwam te staan. Zulke gewonden werden echter aanstonds onder de behandeling der helpsters gesteld, die evenals de juffrouw op zoo'n feestdag de handen vol hadden.

»t Is heusch wel aardig om te zien,« zei mijnheer Moliet tot de juffrouw, terwijl wat drinken werd rondgedeeld. »Maar u moet heel wat te doen hebben om dat kleine goed zoo'n ganschen dag bezig te houden. Mag ik ook nog eens komen kijken, hoe dat gaat?«

«O met alle genoeg, mijnheer,» zei de juffrouw, die zeker niet vermoedde wat gedachten er al op dit oogenblik door het hoofd van den Kwakerheer gingen.

Juist wilde de bezoeker zich verwijderen, nadat het spelen weer was begonnen, toen er eensklaps een luide kreet vernomen werd, die zelfs boven al het krijgsgeweld uit te hooren was, en gevolgd werd door een luid »o !« uit wel twintig kindermondten.

Zooals we weten, stond in een hoek een groote, steenen pot met drinkwater gevuld. Dit vat had een nauwen hals en liep breed uit. Als men het deksel op sloeg, en boven den pot een schreeuw gaf, klonk die hol uit de diepte weerom. Daar sommige der oudste kinderen dit kunstje kenden, en de pot groot genoeg was om er in te verdrinken — wel te weten, zoo men kleiner was dan het vat, — was er een roostertje op gelegd. Thans echter hadden eenige deugnieten, gebruik makend van de feestpret, ongemerkt het steenen vaatwerk beklommen om er in te toeteren. Nu was de pot wel zwaar, maar toch niet berekend op het overwicht van drie of vier kinderen. En zoo gebeurde het dan, dat plotseling het geheele gevaarte kantelde, en omsloeg, gelijk met de kleine ondeugden die het hadden beklommen.

Groote ontsteltenis volgde. Een overstroming ontstond, waarbij, gelijk de juffer later zei, »het heele school dreef«. De schuldigen, die onmiddellijk door een nat pak hun straf ontvangen hadden, bibberden en schreeuwden tegelijk, tot ze weggevoerd werden. De juffrouwen hadden druk werk om de feestvierenden uit den watersnood te helpen en ze op de binnenplaats op het droge te brengen, wat natuurlijk heel storend op de pret werkte.

Mijnheer Mollet, die zich op een droog plekje had weten te bergen, achtte het nu maar raadzaam heen te gaan, doch met het vaste plan om weerom te komen. Hij had het heel aardig gevonden zoo ongezocht eens den oorlog bij te wonen, en wilde nu ook wel eens zien hoe het in vredestijd toeging. Dat hij echter niet louter voor zijn genoegen of uit nieuwsgierigheid zoo handelde, zou later blijken.

Hoewel de heer Mollet zeker een veertig jaar ouder was dan de meest bejaarde der scholieren, werd hij toch al aanstonds, net als deze, bij een nieuw bezoek, geboid, door de wijze waarop de juffrouw uit den Bijbel wist te vertellen en hij stond even verbaasd, maar nu over de goede en juiste antwoorden, die sommige kinderen gaven. Ook de spelletjes die gespeeld werden waren heel aardig. Sommige jongens wisten zoo goed te zaaien en te maaien, als kwamen ze zoo uit het boerenland en niet uit «Jordaan» en omstreken te Amsterdam. En de meisjes hadden blijkbaar heel goed afgekeken, hoe het bij de koopvrouw op straat toegaat, en deden dat voortreffelijk na.

Het zingen ging ook heel lief en klonk lang niet slecht. Vooral zangen als «hort dan paardje», en »al de eendjes« vielen, dat zag de bezoeker wel, erg in aller smaak. Er waren ook andere langere verzen, die mijnheer heel niet kende. Toen hij dat aan Mina zei, was deze zoo vriendelijk hem een boekje te geven, waar het in stond, en hij las :

Opent, broeders, oor en hart
 Voor het onderricht.
 Leeren bare u nimmer smart,

Leeren is uw plicht.
 Om te leeren zijn wij hier,
 Laat ons leeren met plezier.

Daar komt nogal dikwijls van »leeren« in, zei mijnheer Mollet in zich zelf, en hij las voort tot het slot :

Hij, die weinig weet of kan,
 't Zij een heer of knecht,
 Burger of een akkerman,
 't Gaat hem eindlijk slecht.
 't Gaat den weetniet nergens goed,
 Wijl hij schande dragen moet.

»Nu juffertje, zei mijnheer Mollet, het boekske aan Mina teruggevend, »de kindertjes leeren wel goed, maar ik hoor ze toch liever van de eendjes zingen dan dit vers, waar ze toch bitter weinig aan hebben.»

»Ik ook mijnheer, zei Mina, en de kleintjes ook.»

Nog een paar malen kwam de bezoeker weer. De kinderen voeren daar wel bij, en hij stelde zich van alles goed op de hoogte. Juffrouw Van Leeuwen was er echter deze keeren niet, daar zij ziek was geworden en dat geruimen tijd bleef. Hoewel er dus hulp op de school ontbrak, en juist de noodigste, ging toch alles geregeld voort, en had niemand reden tot klagen. Mijnheer Mollet merkte dit zeer goed op, maar ook dat Mina, die er toch al niet heel welvarend uitzag, allengs nog bleeker en magerder werd dan eerst en blijkbaar meermalen zeer moe was.

Na alles bij zichzelf overlegd te hebben, noodigde mijnheer Mollet het meisje uit op haar beurt hem een bezoek te brengen.

Dit geschiedde dan ook. Bij die gelegenheid werd een gesprek gevoerd, waarin Mina allerlei gevraagd werd omtrent de school, en zij veel kon vertellen. Zij bemerkte dat mijnheer op alles goed had gelet, en ook dat hij vele dingen anders zou gewenscht hebben dan zij waren.

En kunt u het werk nu wel volhouden?«, vroeg mijnheer. »Ik begrijp, nu bij de ziekte van de juffrouw is het bijzonder druk. Maar gaat het anders wel?«

Zoo redelijk,« zei Mina, »ik ben soms erg moe, maar mag het toch wel graag doen.«

»Nu, dat is heerlijk, als ge er sterk genoeg voor zijt. Hoe staat het daarmee?«

Ja, dat is niet al te best. Maar 't zal wel overgaan.«

Toen juffrouw Van Leeuwen eindelijk weer was hersteld, ging de heer Mollet haar eens opzoeken.

»Ik heb gehoord,« zoo sprak hij, »dat u het werk weër denkt op te vatten.«

»Dat is zoo,« antwoordde de onderwijzeres, »maar tot mijn spijt bespeur ik wel, dat ik niet meer de oude ben. Er zal veel afhangen, meer dan vroeger, van de hulp die ik in de school heb.«

»Mij dunkt,« zei de heer Mollet, »dat er ook nog wel in meer diende voorzien te worden. Dat zou ook voor uw gezondheid goed zijn. Uw school is, zooals ik gemerkt heb, nog een van de beste bewaarscholen in Amsterdam. Toch is het vertrek veel te laag en te klein en erg benauwd. Ook dat er in gebakken wordt en nog allerlei meer, is niet goed. Daarbij moest er dunkt mij iets op gevonden worden, om de heel kleine kinderen bezig te houden, en te maken, dat ze de groote in het leeren niet belemmeren. Ik weet wel niet hoe, maar u

ziet zelf : als u uit den Bijbel vertelt luisteren zij allen, maar anders«

Ja mijnheer,« sprak de juffrouw, »dat is alles zoo. Maar om te krijgen wat u wilt : een mooi vertrek, veel ruimte en goede hulp, daartoe is veel meer noodig dan ik bekostigen kan, gelijk u zelf wel kunt nagaan.«

Zeker, zei de bezoeker, »daaraan heb ik gedacht en wil u wat voorstellen. Maar eerst heb ik een vraag. Denkt u dat Mina, uw eene helpster, bij u blijven zal, en zoudt u dat gaarne wenschen ?«

Wat dat laatste betreft, ja,« zei de juffrouw, »want zij doet haar best en heeft evenals het andere meisje, gedurende mijn ziekte heel trouw voor alles gezorgd, maar even eerlijk wil ik u zeggen dat ik niet geloof, dat zij het op den duur zal volhouden. Zij is er te zwak voor, net als vroeger voor het dienen. Zij moest lichter werk hebben als dat te vinden was.«

Zoo komen wij waar wij wezen moeten,« sprak de heer Mollet, die voorzichtig, gelijk de Kwakers in den regel, eerst alles had overdacht en nagegaan, vóór hij zijn bezoek bracht. »Luister eens : Ik weet voor het meisje een werkzaamheid die niet te zwaar is, en haar denkelijk wel lijken zal. Ook wil ik u gaarne helpen om, daar u dus wat missen moet, ook wat in de plaats te krijgen. U moet eens uitzien naar een beter gebouw voor een school dan dit, maar altijd in deze buurt. Ook moet het ruim zijn en meer kinderen kunnen bevatten. Vanzelf zal er dan meer hulp noodig wezen. Ik beloof u echter wat noodig is te zullen betalen, zoodat u geen bezwaar behoeft te hebben. Ik heb nu eenmaal schik in de zaak en hoop dat er met Gods hulp nog heel veel goeds uit groeien zal.«

VI.

WAT ER NU KWAM.

De heer Mollet was niet iemand, die over een ding gras liet groeien. Nu hij het eenmaal zoover had, overlegde hij met Velders en diens vrouw. Hij had, zoo deelde hij hun mede, hun dochter Mina op de bewaarschool leeren kennen en haar van nabij gadegeslagen. Dit was aanleiding geweest dat hij wenschte, dat het meisje, die toch voor schoolwerk te zwak was, geheel bij hem in huis zou komen. Mijn kinderen, zei hij, zijn nu groot en getrouwd. Mijn vrouw heeft iemand nodig die haar in de huishouding helpt, die nu en dan eens wat voorleest, en ook op reis meegaat, wat bij ons wel eens voorkomt. Wel laat mijn vrouw het reizen buitenslands aan mij over, maar overigens gaan wij van tijd tot tijd hier en daarheen en 't is dan goed iemand bij zich te hebben.

De lezer zal het misschien vreemd vinden, dat iemand er zoo bijzonderen prijs op stellen kon, ook bij reisjes in ons kleine land toch niet onverzeld te wezen. Maar de vrienden moeten niet vergeten, dat Nederland destijds nog geen enkelen spoorweg bezat, en er plaatsen waren die een dag of drie reizens van elkander lagen. Veelal reisde men per schuit, wat, bijv. van Amsterdam naar Utrecht altijd minstens 4 uur in beslag nam. Ook ging men vaak met de diligences of wagens, die geregeld den dienst tusschen vele plaatsen onderhielden, waarvan echter vele kleinere buiten gesloten waren. De

diligence gebruikte postpaarden, die van afstand tot afstand op plaatsen aan den weg steeds gereed gehouden werden. Zeer rijke lieden hadden soms hun eigen reiswagen. Als bijv. de Koning van Den Haag naar Amsterdam ging, deed hij met het Hof de reis in rijtuigen en ging uit Den Haag over Leiden en Haarlem naar Amsterdam, waar hij dan door de Haarlemmerpoort binnentrok. De tegenwoordig niet meer gebruikte Willemspoort, die 70 jaar geleden de oude Haarlemmerpoort verving, werd bij zulk een gelegenheid door Koning Willem II geopend, gelijk het opschrift vermeldt, dat er nog in te zien is. Deze koning echter deed de reis ook wel te paard.

De vader gevoelde zich heel dankbaar voor hetgeen de heer Mollet wilde, maar kon niet nalaten op te merken, dat zij de verdiensten van hun dochter hoog noodig hadden, en zij wel moeilijk er nog iets bij zou kunnen verdienen, wanneer zij geheel uit huis ging. Zoo kwam vanzelf het gesprek op de omstandigheden van het gezin. De heer Mollet bemerkte, gelijk hij reeds had vermoed, dat man en vrouw menschen waren die God vreesden, en die ook hun best deden met eere hun brood te verdienen. De vooruitzichten waren echter in den laatsten tijd slecht. Want voor het werk aan den Timmertuin kon men niet alleen voor minder geld iemand krijgen, maar begon Velders ook wat oud te worden. Er was alle kans, dat hij eerlang zijn ontslag zou krijgen. Wel wist hij dat hem een pensioentje in dat geval was toegedacht, maar dit zou op zijn hoogst f 3.— per week wezen. En daarvan kon hij met zijn gezin niet leven.

Mijnheer Mollet kon, wat het eerste betreft, Velders

verzekeren dat hij zorgen zou, dat Mina bij de verandering allerminst schade had. Wat het verdere betreft zou hij gaarne trachten iets voor Velders te doen, al zou dat niet zoo gemakkelijk gaan. De Kwakerheer echter toonde ook nu weer wat de goede wil vermag, bij iemand die door de liefde des Heeren wordt gedrongen anderen van nut te zijn. Want, om het maar in enkele woorden te vermelden, toen kort daarna het ontslag aan den Timmertuin ook werkelijk volgde, was voor Velders een plaats open aan een der pakhuizen met kantoor, waarmee de heer Mollet in betrekking stond. Zoo was op ongedachte wijze voor het gezin de zorg voor de naaste toekomst verdwenen, en konden zij met een verruimd hart God danken, die het zoo ongedacht wél gemaakt had.

Een jaar na het gesprek dat wij pas vermeld hebben, was er veel veranderd en men kon zeggen, verbeterd. De bewaarschool was verplaatst naar een naburige gracht, die niet nader wordt aangeduid. In het nieuwe gebouw, dat veel beter was dan het vorige, konden ook vrij wat meer kinderen plaats vinden, wat natuurlijk voor de juffrouw niet onvoordeelig was, en haar in staat stelde zich meer hulp te verschaffen. De oude prenten en gebarsten leien waren door betere vervangen. Ook was hier een groote tuin, waarin men heerlijk spelen kon.

De onkosten voor dit alles had de heer Mollet grootendeels betaald, die ook trouw voor de school bleef zorgen, al had hij strikt genomen daar voor zichzelf al heel weinig belang bij. Tot eer van de Kwakers dient gezegd, dat zoo te handelen hun niet vreemd is, en zij zelfs geen gevaar vreezen, als het geldt iets goeds doen.

Voor Mina was de verandering zeer groot geweest. In het eerst was het haar moeilijk gevallen des avonds niet meer thuis te komen, en geheel bij vreemden te zijn. Doch toen zij eenmaal hieraan begon te wennen, gevoelde zij zelf al spoedig dat zij reden had den Heere God te danken, die haar weg aldus had geleid. Vermoeien behoefde zij zich hier volstrekt niet. Alleen was hier in alles groote nauwkeurigheid noodig, want de oude mevrouw Mollet was iemand die een zaak tot in de puntjes toe wilde gedaan hebben zooals het behoorde. Alles in huis werd keurig onderhouden, en al waren er ook twee dienstboden, en had Mina zich meer uitsluitend met mevrouw te bemoeien, toch bleef er nog genoeg te doen over. Men verhaalde van de oude dame dat, toen zij eens in jonge jaren den intocht van Prins Willem V te Amsterdam had bijgewoond, zij niet had kunnen nalaten op den Haarlemmerdijk een officier, die achter den Prins reed, toe te roepen: »Daar zit een spinnekop op de steek van Zijn Hoogheid, vlak bij de pluim». Of de waarschuwing gehoord werd weet ik niet, en evenmin of het geheele vertelsel ten volle waar is. Want ge begrijpt, ik ben er niet bij geweest.

Was de vrouw des huizes dus niet licht tevreden eer alles zijn volkomen eisch had, toch gevoelde Mina zich na korten tijd in het vreemde huis volkomen op haar gemak. Dat kwam wel allereerst hierdoor, dat in het gezin van den Kwaker, evenals in het ouderlijk huis van Mina, de vreeze Gods woonde, en diens Woord er gelezen en betracht werd. Aan tafel las de heer des huizes uit den Bijbel voor, en gaf van het gehoorde een korte toelichting, die zoo was, dat Mina er vaak iets aan had, en het haar lang bijbleef. Ook het zelf voorlezen, dat

haar in het begin wel moeite kostte, maar dat allengs beter ging, vond zij ten slotte een aangename bezigheid.

Wat er verder te doen was liet haar menig vrij uurtje over, dat zij besteden kon naar goedvinden. Ook de wandelingen met Mevrouw waren ver van onaangenaam. Amsterdam was destijds nog ongeveer de helft kleiner dan thans. Wat nu Marnixstraat, Weteringschans en Sarphatistraat heet, de plaatsen der vroegere stadsmuren, noemde men destijds nog met den ouden vestingnaam: de Schans. Het water daarachter heette de Vest en de tegenwoordige Stadhouderskade en Nassaukade, de Buitensingel, Schans en Singel waren voor een groot gedeelte aangelegd tot plantsoen, waar de oude Amsterdammers veel gebruik van maakten.

De wandelingen, »een Singeltje om«, zooals men dat noemde, werden echter ook nog anders gebruikt dan tot louter genoegen. Soms legde Mevrouw bezoeken af bij arme menschen die zij op de een of andere wijze hielp. Ook werd de tijd gebruikt om Mina al pratende eenigszins op de hoogte te brengen van de Engelsche taal. Dit was noodig, wijl er aan huis dikwijls Engelschen kwamen, gelijk te begrijpen was en het wenschelijk was, dat het meisje hen kon ontvangen. Dat aanleeren ging tot haar blijdschap veel gemakkelijker dan zij zich had voorgesteld. Reeds na een half jaar, had zij het zoo ver gebracht dat zij met vreemde bezoekers zich althans eenigszins in het Engelsch onderhouden kon. Wat er nog ontbrak kon zij elken dag aanvullen.

Op een voorjaarsmorgen hield er voor de deur van het heerenhuis een rijtuig stil. Een oogenblik later werden een paar reiskoffers opgeladen, en weldra ver-

scheen de Kwakerheer zelf, die met een knecht plaats in het voertuig nam, dat hen naar een schip zou brengen, dat op Engeland voer, en Londen moest aandoen.

Drieërlei reden dreef den heer Mollet naar Londen. Vooreerst had hij er handelszaken te doen, ten tweede familie te bezoeken en ten derde zijn geloofsgenooten te ontmoeten. Op dat laatste toch stelde hij hoogen prijs, maar was in Nederland weinig kans, wijl hij nagenoeg de eenige overgeblevene der Kwakers hier te lande was. Hij zou dan ook geruimen tijt in Londen blijven, dat hij in welstand bereikte.

In den eersten tijt had hij het in de Engelsche hoofdstad tamelijk druk, zoodat hem weinig vrije tijt overschoot. Een der eerste dingen door hem gedaan, was het brengen van een bezoek aan de Kwakergemeente, in welke hij verscheiden bekenden had, die hem zeer vriendelijk ontvingen.

Op een avond toen hij bij een vriend op bezoek was, liep het gesprek over Nederland en de Nederlanders. De Heer Mollet deelde daarover op zijn duidelijke, gezellige manier allerlei mee, dat de vrienden hoogst belangrijk vonden. Toen de verteller geëindigd had, sprak een dezer :

Er zijn in Nederland toch veel goede dingen. We weten trouwens, hoe dat land voor vele kinderen Gods een toevlucht is geweest. Hoe zijn wij Kwakers in vroegere eeuwen in Engeland, ons Vaderland, niet bemoeilijkt, terwijl onze broeders de Puriteinen rustig in Nederland konden leven. Evenwel in sommige dingen konden de Nederlanders ook wat van ons leeren. Hoeveel goeds hebben b.v. niet de Zondagsscholen nu in een vijftig jaar bij ons uitgericht. Bij u bestaat er, meen ik,

geen enkele. Of zijn ze misschien in Nederland minder noodig?»

«Helaas neen,» sprak de heer Mollet, «want ook bij ons is de onwetendheid wat de Schrift betreft, en de loszinnigheid onder de jeugd groot. Maar niemand vat de zaak aan. Op nieuwigheden zijn de Nederlanders nu juist niet belust, of 't moest zijn in de modes. Men houdt zich bij ons liever aan het oude en verbetert dat niet. Zoo is er dan, zoover ik weet, in heel Amsterdam nog pas één Zondagsschool, en dat is eigenlijk geen Nederlandsche maar een Engelsche, want zij gaat uit van de Engelsche Bisschoppelijke Gemeente, die te Amsterdam een kerk heeft.»

«Misschien,» zoo ging de ander voort, «zijn er, wat scholen betreft, nog wel meer dingen die men bij u in Nederland van ons kon overnemen.»

«Door onze Zondagsscholen hebben we aan duizenden kinderen, die in de week niet te krijgen waren, wat goeds mogen leeren, voor het tijdelijke zoowel als voor het eeuwige leven. Thans is alleen het laatste nog noodzakelijk, want in het eerste wordt nu op andere wijs voorzien. Doch nu hebben we niet alleen de arme kinderen, maar ook die van meer gegoeden opgenomen, en dat draagt veel vrucht. Wat ik evenwel nu bedoelde is dit. Vroeger wisten arme ouders, en ook wel andere die kleine kinderen hadden, dikwijls niet waar hen overdag heen te zenden, en dat veroorzaakte in vele gezinnen groote moeielijkheid. Nu zijn we hier in Londen op de gedachte gekomen om ook voor kinderen onder de zes jaar scholen op te richten, waar zij onder leiding van juffrouwen overdag bezig gehouden worden. Ook dat gaat aanvankelijk zeer goed, en als u er belang in

stelt, wil ik gaarne zulk een school eens met u bezoeken.«

De heer Mollet had zeer opmerkzaam toegeluisterd, want, gelijk de lezer begrijpen zal, wat hij hoorde boezemde hem groot belang in, en hij zei :

»Heel gaarne. Ik geloof niet, dat er ergens bij ons zulk eene inrichting bestaat, en het zou, dunkt mij, een voorrecht voor onze groote stad wezen, als wij ook zoo iets mochten bezitten.«

En nu deelde hij aan de vrienden mede, wat hij alzoo op de bewaarschool in zijn buurt had gezien. Dat gaf stof tot allerlei vragen en soms tot veel vroolijkheid. Toen nu echter de heer Mollet geëindigd had, sprak de gastheer :

»Ik heb nog iets anders op het hart, dat wij vanavond meteen wilden afdoen. Ge weet zeker niet, dat de Vrienden hier nog altijd geld van u onder hun berusting hebben.«

»Van mij?« vroeg de ander verwonderd.

»Ja, of beter gezegd, althans van het land of van de stad, waarin gij woont. Hel is een heele geschiedenis, die ik u echter eerst moet vertellen.«

Thans deelde de spreker mede wat vóór een 50 jaar geleden gebeurd was met het Nederlandsche schip, dat toen door de Engelschen was prijsgemaakt. Hij verhaalde hoe John Warder, de Kwaker, geweigerd had zijn aandeel uit den buit tot zich te nemen; hoe dat zooveel mogelijk aan de eigenaars was teruggegeven en het overige nog altijd trouw door de gemeente der Vrienden werd bewaard en beheerd, zoodat het nu tot een aanmerkelijke som was aangegroeid. Kortom alles wat de lezers reeds weten.

«Nu wilden wij,» zoo ging hij voort, »gaarne van dat geld ontslagen worden, want het ligt hier doelloos. Wij wenschten u daarom voor te stellen het mee te nemen naar Amsterdam. Dan kunt u het daar ten nutte van de stad gebruiken, op de wijs die u het best vindt. Het schip heette *Amsterdams Welvaren*. Wij weten wat die woorden beduiden, en hopen, dat met Gods zegen dit geld ook wezenlijk tot Amsterdams welvaren mag strekken.»

Mijnheer Mollet wilde er gaarne eens over denken, en ging eenige dagen later een bezoek brengen aan een der nieuwe inrichtingen, die den naam droegen van *infant schools* of klein-kinderscholen. Ze bevielen hem uitstekend. Hij zag daar voor het eerst een plaats, waar alles er op ingericht was om het den kleinen kleuters zoo prettig mogelijk te maken. De vertrekken waren hoog, ruim en luchtig; er was veel mooi speelgoed en alles zag er zindelijk en gezellig uit. Zeer voldaan ging de bezoeker weer heen. Toen hij kort daarop bij de Vrienden kwam, sprak hij:

«Ik neem gaarne uw voorstel aan. Ik zal het geld meenemen en het besteden voor »Amsterdams Welvaren«. Ik wil in mijn stad een bewaarschool stichten, zooals ik die hier gezien heb. Vindt ge dat goed?»

De Vrienden vonden het uitmuntend. De heer Mollet ontving het geld. Dankbaar en met een blij hart keerde hij naar Amsterdam terug.

Thans was het zaak het goede plan te verwezenlijken. Terecht begreep de Kwakerheer dat het best zou wezen, dat anderen hem ter zijde stonden en gelukkig had hij ook nog meer vrienden, dan de Vrienden of Kwakers alleen. Hij slaagde er in eenige mannen en vrouwen te

vinden, uit denzelfden stand als de zijne, die zich bereid verklaarden in des Heeren kracht met hem mee te werken. Ook zijn vrouw deed dat, en 't was nu heel goed, dat Mina bij haar was, die zij trouwens toch niet gaarne meer zou hebben willen missen.

Want Mina was een der weinigen, die van nabij wist en uit ervaring wat op de bewaarschooltjes ontbrak en wat er kon gedaan om dat aan te vullen en te beteren. Van haar raad werd dan ook nogal eens gebruik gemaakt, ook door mijnheer, die te Londen wel veel goeds had gezien, maar toch niet altijd wist hoe te handelen. En de anderen wisten het nog minder.

Doch waar een wil is, is een weg, zeggen de Engelschen. En dat bleek thans, ook in Nederland en te Amsterdam. De groote vraag was een geschikt huis te vinden, dat veel ruimte bood. Want een geheel nieuwe school te bouwen, schijnt meer geëischt te hebben, dan de middelen toelieten, waarover de heer Mollet kon beschikken. Trouwens dat een pakhuis of een fabriek tot school werd ingericht, kwam destijds meer voor.

Het jaar 1830 brak aan.

't Was een woelig jaar voor Europa. In verschillende landen ontstonden onder de volken hevige beroeringen, die er in Frankrijk toe leidden, dat het regeerend vorstenhuis der Bourbons van den troon werd gestooten, dien het sedert nooit weer heeft bezet. Ook de Nederlanden kregen hun deel. Na Napoleons val hadden Noord- en Zuid-Nederland één rijk gevormd, onder Koning Willem I, uit het huis van Oranje, overgrootvader van onze Koningin Wilhelmina. Doch in 1830 ontstond in Zuid-Nederland een opstand, die er ten slotte toe leidde dat het zich van Noord-Nederland afscheidde, om een

afzonderlijk rijk te vormen, dat België heette, en stond onder een vorst uit het huis van Saxen-Coburg. De herinnering aan onze krijgsbedrijven destijds, bewaart nog het na 25 jaar opgericht gedenkteeken op den Dam te Amsterdam.

Maar ook nog andere herinneringen uit dat gedenkwaardig jaar, zou onze hoofdstad bewaren vele jaren lang. 't Gelukte namelijk den heer Mollet en zijn vrienden, hun plan te verwezenlijken. In de Berenstraat stond een gebouw, een woonhuis, dat wel niet bijster fraai, maar tamelijk ruim was, en ook in andere opzichten vrij geschikt om er een school te vestigen. (De Berenstraat ligt tusschen de Prinsen- en de Keizersgracht, en is voor vreemdelingen niet moeilijk te vinden. Wie, van het Centraal-Station komend, op den Dam de Kalverstraat ingaat, daar de St.-Luciensteeg inslaat, komt, al rechtuit loopend, vanzelf in de Berenstraat terecht.)

In een gebouw dan, aan de linkerkzijde der straat, werd in 1830 de eerste eigenlijke bewaarschool voor Amsterdam geopend. 't Was, zooals ge begrijpt, een zoo als elke bewaarschool behoort te zijn, waarin ook uit des Heeren Woord werd onderwezen en liederen gezongen ter eer van God. De school kreeg den zeer gepasten naam van *A m s t e r d a m s W e l v a r e n*. Waaron juist deze, hebben we al gehoord.

Zoodra bekend was dat de school zou geopend worden, bleek het aantal groot van degenen die er kinderen wenschten geplaatst te zien. Het getal der kleinen groeide nog aanmerkelijk, toen eenmaal de school, onder leiding van geschikte onderwijzeressen, in gang was. Enkele jaren later was juffrouw Van Leeuwen verplicht, wegens ongesteldheid, het schoolhouden voorgoed op te

geven. 't Was weder de heer Mollet, die zorgde dat zij een plaats kreeg op een zoogenaamd hofje, waar zij haar overige levensdagen rustig slijten kon. Haar leerlingen gingen nu ook over naar de nieuwe school, die thans een 150 leerlingen telde, het grootste aantal dat het gebouw bevatten kon.

Wie onzer lezers nu echter, om dit laatste te zien, een tocht naar de Berenstraat maken zou, heeft kans ten deele teleurgesteld terug te komen. Want het oude gebouw bestaat niet meer. Nu een 50 jaar geleden, was het te bouwvallig geworden om verder te kunnen dienen, en besloot men een geheel nieuwe school te stichten, en wel op dezelfde plaats waar de oude zoo lang dienst had gedaan, en voor weinig geld zooveel aan de kinderen gegeven had. Ook was de school een goed voorbeeld geweest, want weldra werden nu in Amsterdam een aantal van zulke scholen gesticht, sommige zelfs onder bescherming van vorstelijke personen.

De nieuwe school werd in 1884 ingewijd. 't Is een mooi gebouw, waarvan de gevel eenigszins aan dien eener kerk doet denken. Boven de deur of poort is het schip »Amsterdams Welvaren,« in beeldhouwwerk voorgesteld. Evenzoo boven op den geveltop. Op elk der vier steunpilaren van den gevel prijken de letters J. W., om den naam aan te duiden van den Kwaker, die aanleiding heeft gegeven, dat de school werd gesticht. In de school zelf wordt haar geschiedenis in de Nederlandsche en de Engelsche taal op twee gedenktafels kortelijk vermeld.

De Kwakers bleven hun belangstelling toonen, door de school nu en dan een bezoek te brengen.

De stichter der school leefde nog lang genoeg, om te

zien, dat hij geen ijdel werk verricht had, maar een, voor hetwelk hij den Heere danken zou. Enkele jaren later ging hij heen in vrede. Mina Velders bleef bij zijn weduwe wonen.

De oude Velders kon op zijn 72ste jaar geheel rust nemen. Hij had trouwens in den laatsten tijd geen zwaar werk meer gehad. Zijn kinderen, nu groot geworden, hielpen mee om te zorgen, dat het vader en moeder aan niets ontbrak, zoodat die een goeden ouden dag hadden. Zij hadden nog het voorrecht, hun kleinkinderen als leerlingen op de bewaarschool in de Berenstraat te zien, aan welks stichter voor hen zooveel herinneringen verbonden waren. Toen de vader stierf, behoefden zijn kinderen niet te treuren, als die geen hoop hebben. Hij wist waar hij heen ging. In de trouw des Heeren roemend, die hem niet begeven noch verlaten had, sloot hij de oogen, om een leven van veel moeite en strijd te verruilen voor een beter.

Mina bleef de trouwe en hulpvaardige gezellin van mevrouw Mollet, tot deze stierf. Toen werd het groote huis, waar Mina goede jaren had doorgebracht, verkocht, en moest zij het verlaten. In het eerst had zij zich zeer bezorgd gemaakt, hoe het verder met haar gaan zou, doch moeder Betje zei dan: »Mijn lieve kind, er staat geschreven: Werp al uw bekommernissen op Hem, want Hij zorgt voor u. Dat moet ook gij doen.« En het meisje ontving genade om dat te doen, en zag dat moeders geloof niet beschaamd werd. Want een paar maanden na den dood van mevrouw, vernam zij hoe deze een sommetje bepaald had, dat haar jaarlijks zou worden uitbetaald. 't Was niet zoo heel veel, maar toch genoeg om haar in staat te stellen bij moeder te gaan inwonen, die

zij dan ook naar den wensch haars harten kon behulpzaam zijn.

Wel beschouwd had mevrouw Mollet haar nog iets nagelaten, dat minstens evenveel waarde had. Mina was namelijk in den loop der jaren, met hulp der oude dame, het Engelsch zoo goed machtig geworden, dat zij, toen haar dit door een vereeniging werd voorgesteld, in staat was, stukken en geschriften uit die taal in de onze over te brengen. Daar dit werk destijds goed betaald werd, had zij nu ruimschoots het noodige, en kon moeder weer een leven verschaffen, gelijk deze in haar jeugd bij haar ouders had gehad.

En wanneer de jongeren allen zich bij moeder vereenigden en dan spraken, gelijk meermalen geschiedde, over al den weg, dien de Heere met ouders en kinderen gehouden had, dan placht moeder te zeggen :

»Lieve kinderen, de Heer heeft alles welgemaakt. Mina, bespeel nu eens het orgel, en laten we saam zingen wat psalm 138 : 3 zegt :

Dan zingen zij, in God verblijd,
 Aan Hem gewijd,
 Van 's Heeren wegen ;
 Want groot is 's Heeren heerlijkheid,
 Zijn majesteit
 Ten top gestegen ;
 Hij slaat toch, schoon oneindig hoog,
 Op hen het oog,
 Die need'rig knielen ;
 Maar ziet van ver met gramschap aan
 Den ijd'len waan
 Der trotsche zielen.

